

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

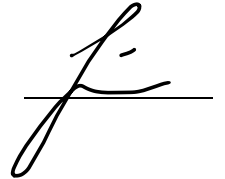
**Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови**

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри

«____»_____ 2025 р.

**МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Особливості відтворення англійської зоологічної термінології
в українськомовному перекладі
(на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо)»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи ЛА-341мп
СЕРГІЄНКО Поліна Андріївна

Науковий керівник:

проф. каф. ТППАМ, д-р. філол. н. Гудманян А. Г.

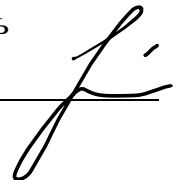
Рецензент:

доц. каф. ТППФМ, к. пед. н. Бондар Л.В.

Засвідчую, що в цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань

Студентка _____

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

«____» _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту

Сергієнко Поліні Андріївні

1. Тема дисертації: «Особливості відтворення англійської зоологічної термінології в українськомовному перекладі (на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо)», науковий керівник дисертації: Гудманян Артур Грантович, проф. каф. ТППАМ, д-р. філол. н., затверджені наказом по університету від 28.10.2025, № 4662-с.
2. Термін подання студентом дисертації:
3. Об'єкт дослідження: 400 одиниць англійської зоологічної термінології на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.
4. Предмет дослідження: особливості відтворення одиниць англійської зоологічної термінології українською мовою на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.

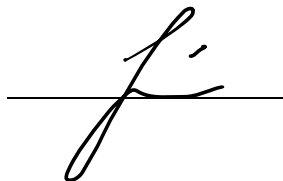
5. Перелік завдань:

- 1) підібрати теоретичну базу для подальшого аналізу;
 - 2) проаналізувати теоретичний матеріал з метою вивчення проблематики термінології в лінгвістиці та перекладознавстві;
 - 3) виділити одиниці зоологічної термінології для подальшого аналізу;
 - 4) визначити перекладацькі трансформації відібраних одиниць, а також їх структурні та типологічні особливості;
 - 5) класифікувати досліджувані одиниці за структурою, типом та перекладацькими трансформаціями.
6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 400 одиниць англomовної зоологічної термінології та їхні українськомовні відповідники на матеріалі документальних серіалів «The Blue Planet/Блакитна планета» та «The Blue Planet II/Блакитна планета II» Девіда Аттенборо.
7. Орієнтовний перелік публікацій: тези на одній міжнародній та одній українській студентській конференціях та публікація у фаховому науковому журналі.
8. Дата видачі завдання: 03 листопада 2025 року.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	Розпорядження по факультету про закріплення рецензентів магістерських дисертацій (далі – МД)	03.11.2025 – 7.11.2025	Виконано
2	Вступна та теоретична частина МД (I і II розділи)	10.11.2025 – 22.11.2025	Виконано
3	Кінцевий варіант роботи, подання на перевірку на наявність збігів, відгук наукового керівника	24.11.2025 – 10.12.2025	Виконано
4	Рецензування роботи та надання рецензії секретарям ЕК	01.12.2025 – 10.12.2025	Виконано
5	Електронна версія роботи у форматі PDF розміщується на сайті кафедри. Роздрукована версія подається на кафедру в твердій або термопалітурці	11.12.2025 – 20.12.2025	Виконано
6	ДЕРЖАВНА АТЕСТАЦІЯ	22.12.2025 – 31.12.2025	

Студентка

П. А. Сергієнко

Науковий керівник дисертації

А. Г. Гудманян

РЕФЕРАТ

Сергієнко П. А. Особливості відтворення англомовної зоологічної термінології в українськомовному перекладі (на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо). Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 2025.

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні матеріали у сфері термінознавства в контексті лінгвістики та перекладознавства та проаналізовано та класифіковано за структурою та використаними перекладацькими трансформаціями 400 одиниць англомовної зоологічної термінології та їхніх українськомовних відповідників на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні аналізу особливостей перекладу термінів англомовної зоологічної термінології, класифікації зазначених одиниць за типом перекладацьких трансформацій, а також аналіз зв'язків між типом термінологічної одиниці, її структурою та способом її перекладу.

Практичне значення роботи полягає у поглибленні ступеня вивченості досліджуваної проблематики та створенні підґрунтя для майбутніх досліджень.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на: XVII міжнародній студентській науково-практичній конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (секція «Проблеми перекладу в контексті професійної та міжкультурної комунікації»); та V науково-практичному студентському онлайн-форумі «Foreign Language Education: the Students' View» (секція «Language and the world: psycholinguistic, didactic, sociocultural trends development of foreign language education»).

Публікації. L. Popova, P. Serhiienko (2025) “The peculiarities of translation of zoological terminology from English into Ukrainian (based on David Attenborough’s documentaries)”, Bulletin of Science and Education, №4(34), 171-183.
[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-171-183](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-171-183)

Ключові слова: *термінознавство, терміносистема, термін, зоологічна термінологія, переклад, перекладацькі трансформації.*

ABSTRACT

Serhiienko P. A. The peculiarities of reproduction of the units of English zoological terminology in the Ukrainian language (based on David Attenborough’s documentaries). Qualifying research work with the manuscript copyright.

Thesis for a master’s degree in specialty 035 “Philology”. Igor Sikorsky KPI, Kyiv, 2025.

The qualification work examines theoretical materials in the field of terminology in the context of linguistics and translation studies and analyses and classifies 400 units of English zoological terminology and their Ukrainian equivalents according to their structure and the translation transformations used, based on David Attenborough’s documentaries.

The scientific novelty of the research lies in the analysis of the peculiarities of translation of English zoological terminology, the classification of these units by type of translation transformation used, and the analysis of the connection between the type of terminological unit, its structure, and the method of its translation.

The practical significance of the work lies in deepening the degree of investigation of the subject matter and creating a basis for future research.

Approbation of research results. The main methodological and theoretical results and conceptualities of the research were discussed at: the XVII International Student

Scientific and Practical Conference “Human as a Subject of Intercultural Communication: Modern Trends in Philology, Translation and Foreign Language Teaching” (section “Issues of translation in the context of professional and intercultural communication”); and the V Scientific and Practical Student Online Forum “Foreign Language Education: the Students' View” (section “Language and the world: psycholinguistic, didactic, sociocultural trends development of foreign language education”).

Publications. L. Popova, P. Serhiienko (2025) “The peculiarities of translation of zoological terminology from English into Ukrainian (based on David Attenborough’s documentaries)”, *Bulletin of Science and Education*, №4(34), 171-183. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-171-183](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-171-183)

Key words: *terminology science, terminology system, term, zoological terminology, translation, translation transformations.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	10
1.1 Термінологія як об’єкт лінгвістичних досліджень.....	10
1.2 Основні підходи до визначення поняття «термін» та споріднених понять.....	20
1.3 Особливості класифікації термінів, їхні ознаки та властивості.....	24
1.4 Зоологічна термінологія як лінгвістичне явище. Проблеми її утворення і систематизації.....	28
Висновки до Розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	33
2.1 Термінологія як об’єкт перекладознавчих досліджень.....	33
2.2 Основні підходи до перекладу термінологічних одиниць.....	36
2.3 Перекладацькі трансформації як спосіб відтворення одиниць науково- технічного дискурсу.....	40
Висновки до Розділу 2.....	46
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА СПОСОБІВ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ АНГЛОМОВНОЇ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	49
3.1 Лексичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англomовної зоологічної термінології українською мовою.....	51

3.2 Граматичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англомовної зоологічної термінології українською мовою.....	62
3.3 Лексико-граматичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англомовної зоологічної термінології українською мовою.....	68
Висновки до Розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	82
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Термінологія як окреме явище є об'єктом активної наукової діяльності впродовж останніх десятиліть, відповідно, інтерес вчених у галузі лінгвістики та перекладознавства до термінології постійно зростає. Сьогодні проводяться дослідження, спрямовані на вивчення формування термінології, її розвитку та виникнення окремих термінологічних систем, а також особливостей її функціонування в різних мовах і культурах.

Однією з найважливіших особливостей і водночас однією з головних проблем термінологічного перекладу є вимога до точності та достовірності перекладу. Додатковий виклик створює специфіка зоологічної термінології. Завдяки постійному розвитку методів і способів дослідження, а також невпинному інтересу людини до навколишнього світу, кількість відомих науці видів зростає в геометричній прогресії, як і термінологічна база, що вимагає належного перекладу, чим і зумовлена **актуальність дослідження.**

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. Проблематику термінології в лінгвістиці та перекладознавстві досліджували такі вчені, як Вюстер, О., Фельбер, Х., Д'яков, А. С., Кияк, Т. Р., Куделько, З. Б., Вакуленко, М. О., Скороходько, Е. Ф., Кочан, І. М., Карабан, В. І., Кабре, М. Т. та інші.

Об'єктом дослідження є 400 одиниць англomовної зоологічної термінології на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.

Предметом дослідження є особливості відтворення одиниць англomовної зоологічної термінології українською мовою на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.

Відповідно, **мета дослідження** – аналіз особливостей відтворення одиниць англomовної зоологічної термінології українською мовою на матеріалі документальних фільмів Девіда Аттенборо.

Для досягнення визначеної мети дослідження, необхідно виконати такі завдання:

1. підібрати теоретичну базу для подальшого аналізу;
2. проаналізувати теоретичний матеріал з метою вивчення проблематики термінології в лінгвістиці та перекадознавстві;
3. виділити одиниці зоологічної термінології для подальшого аналізу;
4. визначити перекладацькі трансформації відібраних одиниць, а також їх структурні та типологічні особливості;
5. класифікувати досліджувані одиниці за структурою, типом та перекладацькими трансформаціями.

Для досягнення мети, у дослідженні були використані як загальнонаукові (аналіз, синтез, дедукція, описовий метод, класифікація, статистика), так і спеціальні лінгвістичні та перекладознавчі методи (стилістичний та дискурс-аналіз, порівняльно-типологічний аналіз, аналіз перекладацьких трансформацій).

Матеріалом дослідження слугують 400 одиниць англomовної зоологічної термінології та її українськомовні відповідники з документального серіалу «The Blue Planet/Блакитна планета» та «The Blue Planet II/Блакитна планета II» Девіда Аттенборо у співпраці з British Broadcasting Corporation та Discovery Channel.

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні аналізу особливостей перекладу термінів англomовної зоологічної термінології, класифікації зазначених одиниць за типом перекладацьких трансформацій, а також аналіз зв'язків між типом термінологічної одиниці, її структурою та способом її перекладу.

Практичне значення роботи полягає у поглибленні ступеня вивченості досліджуваної проблематики та створенні підґрунтя для майбутніх досліджень.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження пройшли апробацію на двох науково-практичних студентських конференціях: XVII міжнародній студентській науково-практичній конференції «Людина як суб'єкт міжкультурної комунікації: сучасні тенденції у філології, перекладі та навчанні іноземних мов» (секція «Проблеми перекладу в контексті професійної та міжкультурної комунікації»); та V науково-практичному студентському онлайн-форумі «Foreign Language Education: the Students' View» (секція «Language and the world: psycholinguistic, didactic, sociocultural trends development of foreign language education»).

Публікації. L. Popova, P. Serhienko (2025) "The peculiarities of translation of zoological terminology from English into Ukrainian (based on David Attenborough's documentaries)", *Bulletin of Science and Education*, №4(34), 171-183. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4\(34\)-171-183](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-4(34)-171-183)

Структура роботи. Магістерська дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (77 джерел), списку джерел ілюстративного матеріалу (4 джерела), та 1 додатку. Загальний обсяг роботи 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

1.1 Термінологія як об'єкт лінгвістичних досліджень

Останні декілька десятиліть відзначаються зростаючим інтересом вчених із різних наукових сфер до проблематики окремих галузевих терміносистем, що зумовлено збільшенням інформаційного потоку та процесами інтеграції та перетину різних наукових галузей, що призвело до інтенсифікації процесів термінотворення. Швидкий науковий та технологічний розвиток, також відомий як науково-технічна революція, один з найважливіших феноменів сьогодення, значно вплинув на лінгвістичну модель світу. Цей вплив характеризується в першу чергу зростанням частки фахової лексики в лінгвістичному фонді (Д'яков та ін., 2000). Таким чином, мова набула більш технологічних характеристик та перейняла відповідні підходи (Вакуленко, 2015).

Згідно з Д'яковим, А. С., Кияком, Т. Р. та Куделько, З. Б., «науково-технічна термінологія – це широкий шар лексики, що інтенсивно розвивається та активно взаємодіє з іншими шарами лексики, насамперед – загальноживаною. Тому вивчення закономірностей утворення термінологічної лексики, її структури та семантики стало одним з найважливіших завдань сучасної лінгвістики» (Д'яков та ін., 2000, с. 5).

«Значні кількісні та якісні зміни, що відбулися в науці й техніці, сприяли збільшенню кількості субмов, терміносистем, взаємозбагаченню їхнього лексичного складу як на рівні однієї мови, так і на міжмовному рівні», тим самим створивши низку проблем, що потребують негайного розв'язання спеціалістами з різних лінгвістичних сфер, включно з перекладом (Д'яков та ін., 2000). Це призвело до стрімкого розвитку лінгвістичної науки й подальших змін парадигм та виникнення нової галузі лінгвістики – термінознавства.

Функції термінознавства як окремої науки визначаються взаємодією як загальнонаукових галузей знання, таких як логіка, так і специфічних, як лінгвістика та відповідна науково-технічна сфера. На думку Кияка, Т. Р., «загальна мета цієї дисципліни полягає в тому, щоб зробити процес формування та використання термінологічних назв більш впорядкованим, сприяти раціоналізації професійного спілкування, взаєморозумінню фахівців. Тому варто визнати, що термінологія є частиною прикладної лінгвістики, розташованою на перетині лінгвістики та природничих наук» (Кияк, 2007).

Хоча окрема наукова дисципліна, предметом вивчення якої є саме термінологія, є відносно новою, ідея виокремлення одиниць спеціалізованої лексики є значно старшою. Так, деякі науковці стверджують, що перші приклади термінологічного лексикону виникли у пізньому Середньовіччі, а саме у XVIII сторіччі – історичному періоді, що характеризується стрімким та широкомасштабним розвитком протонауки, коли перші терміни – прототерміни – виникли в результаті розвитку великої кількості нових ремесел, а відповідно і потреби в лексиці на позначення нових процесів, видів людської діяльності та ідей (Grinev, 2003). Визначення цих прототермінів були відомі лише представникам певного ремесла чи галузі знання, самі ж одиниці цієї лексики переважно були запозичені з давньогрецької мови чи латини – універсальних наукових мов. Як висновок, можна визначити, що розвиток спеціалізованого лексикону будь-якої мови тісно пов'язаний з процесом людського пізнання, і відповідно – з теорією когнітивного поля (Bunge 1983, сс. 175, 202-203; Tuomela 1987, с. 88). Кожне суспільство має свої галузі знання – когнітивні поля (Bunge 1983, с. 175). Когнітивне поле визначається спільнотою індивідів, що належить до певного соціуму, має певну сферу дослідження, філософський світогляд, логічні/математичні інструменти, специфічні базові знання з суміжних галузей, набір досліджуваних проблем, накопичені знання спільноти, цілі та методи (Bunge 1983, сс. 202-203). Когнітивні поля бувають або полями переконань/вірувань, або полями досліджень

(Bunge 1983, сс. 202-203). Когнітивне поле досліджень обов'язково змінюється з часом через дослідницьку діяльність. Ці поля включають в себе природничі науки, прикладні науки, математику техніку, медицину, юриспруденцію, соціологічні та гуманітарні науки (Tuomela 1987, с. 91; Bunge 1983, с. 175). Поле вірувань (поле віри) це «когнітивне поле, яке або не змінюється взагалі, або змінюється під впливом факторів, відмінних від досліджень (таких як економічний інтерес, політичний чи релігійний тиск, або грубе насилля)» (Tuomela 1987, с. 91; Bunge 1983, с. 175). Ці когнітивні поля включають політичну ідеологію, релігію, псевдодоктрини та псевдонауку (Tuomela 1987, с. 92). Отже, термінологія певної мови визначається когнітивним полем досліджень її носіїв, тобто панівним у соціумі світоглядом та дослідницькими пріоритетами, доступним інструментарієм та накопиченими знаннями тощо.

Термінознавство, відоме нам сьогодні, нерозривно пов'язане з ім'ям австрійського індустріаліста та термінознавця Ойгена Вюстера, чия докторська дисертація 1931 року на тему «*Internationale Sprachnormung in der Technik, besonders in der Elektrotechnik*» («Міжнародна стандартизація мови в техніці, а саме в електроніці») започаткувала систематизований науковий підхід до термінології, а її основними положеннями Міжнародний термінологічний комітет послуговується і сьогодні, сам же вчений започаткував Віденську школу термінознавства (Шеремета, 2021). Варто зазначити, що сам Вюстер ніколи не був професійним лінгвістом, проте досвід в інженерії та бізнесі, а також особиста цікавість до штучної мови есперанто дали йому можливість підійти до поняття термінології з високою систематичністю.

Вюстер вважав, що у процесі термінотворення ключовим є виділення з пласту національної лексики одиниць з грецькими чи латинськими основами, важливим при цьому залишалось поняття концепту, від якого і походить термін (Шеремета, 2021). Науковий контекст, в якому перебував вчений на момент видання своєї ключової роботи зі стандартизації мови, яка започаткувала термінознавство як окрему галузь

науки, і який і слугував йому підґрунтям для цього, був охарактеризований британським філософом Баррі Смітом як «спадщина Франца Brentano» (Smith, 1994). Це пояснюється тим, що Віденська школа термінознавства була опосередковано започаткована австрійською філософською ідеєю, яка бере свій початок як окрема гілка філософської традиції з роботи чеського філософа та богослова Бернарда Больцано «Теорія науки» (Bolzano, 1837), яка в свою чергу дала початок ще кільком філософським напрямам, серед них і роботам Франца Brentano з психологічної феноменології та онтології (Brentano, 1933; Brentano, 1934), а саме психології та теорії об'єктів, яка знайшла відгук серед швейцарських, німецьких, польських філософів, які досліджували філософію мови.

Із часом, онтологія як розділ філософії переросла в міждисциплінарну галузь, що поєднувала в собі феноменологію, когнітивну психологію, логіку, лінгвістику, епістемологію тощо. Цьому підходу були притаманні емпіричні та реалістичні спрямування, епістемологічна перспектива, переосмислення англосаксонської, польської, німецької філософії та психології загалом (Budin, 2003). Цей науково-філософський контекст і став каталізатором для Вюстера.

У роботах вченого прослідковується очевидний перехід від сприйняття термінознавства як частини прикладної лінгвістики до виділення його як окремої галузі науки, метою якої є опис поняття та визначення його місця в системі понять, кожна частина якої має бути описана чітко та ясно. За словами самого термінознавця, «кожне термінологічне дослідження починається з термінів і має на меті чітке розмежування між ними» (Wüster, 1991, с. 1). Головне місце в працях Вюстера належить терміну та значенню, де термін повинен бути однозначним і пов'язаним виключно з одним поняттям, а його значення має бути сформульоване з особливою точністю. Систематизуючи свої знання з різних галузей, Вюстер дійшов висновку, що існує необхідність стандартизації термінології. Він заявив, що стандартизація «має на меті уніфікувати поняття та концептуальні системи, визначити їх, зменшити

омонімію, виключити можливість синонімії та, за необхідності, створити нові терміни відповідно до термінологічних принципів» (Wüster, 1974, с. 15).

Ідеї Вюстера знайшли продовження у роботах Фельбера, Х., який 1984 року уклав перший навчальний посібник з термінології «Terminology Manual» (Felber, 1984). Також під час вивчення теоретичних та філософських засад загальної теорії термінології, теорії знань та інженерії знань, Фельбер дійшов висновку, що термінологічна теорія має ті самі історичні витоки, що й онтологічна інженерія, нерозривно пов'язуючи термінознавство з інформаційними технологіями (Felber, 2001).

У своєму дослідженні, присвяченому проблемам сучасного термінознавства та особливостей перекладу термінів українською мовою, Борисевич, І. П. та Ратомська, Л. В. (Борисевич & Ратомська, 2012) виділяють такі самостійні галузі термінознавства, як: теоретичне, прикладне, загальне, галузеве, порівняльне, семасіологічне, ономасіологічне, історичне, функціональне.

Досліджуючи теоретичні засади вивчення медичної термінології, Шеремета, Л. П. також згадує ще й такі незалежні галузі сучасного термінознавства, як типологічне та когнітивне, або гносеологічне (Шеремета, 2021).

Так, теоретичне термінознавство, яке можна вважати однією з ключових галузей термінознавства, насамперед вивчає закономірності розвитку та використання термінологічної лексики як такої.

На відміну від теоретичного, прикладне термінознавство вивчає практичні аспекти термінологічної науки, тобто має справу з практичними принципами утворення нових термінів, особливостями їхньої оцінки, опису, упорядкування, використання, перекладу тощо. Прикладне термінознавство засноване на і нерозривно пов'язане з теоретичним.

Загальне термінознавство вивчає найбільш загальні проблеми термінологічної лексики, такі як її властивості, процеси що відбуваються в цьому шарі лексики, тощо.

Галузеве термінознавство, на відміну від загального, присвячено вивченню термінологічної лексики, яка належить до певної наукової сфери певної мови.

Типологічне термінознавство, яке часто вважають не більше ніж синонімом чи взаємозамінним терміном порівняльного термінознавства, має на меті порівняльне дослідження особливостей окремих термінологій для встановлення спільних та відмінних рис окремих терміносистем.

У свою чергу порівняльне термінознавство досліджує спільні та відмінні риси термінологічної лексики різних мов, як наприклад німецької та української тощо.

Семасіологічне термінознавство має справу з проблемами термінологічної лексики, пов'язаними з семантикою – тобто значенням – спеціальних лексем, а також притаманними їй явищами, як-от зміна значення, полісемія, омонімія, синонімія, антонімія тощо.

На відміну від семасіологічного термінознавства, яке вивчає зміст термінологічних одиниць, ономасіологічне термінознавство досліджує структуру цих спеціальних одиниць, а також виконує номінальну функцію.

Історичне термінознавство вивчає історію термінології (в тому числі як науки) та її складових з метою визначення та вивчення тенденцій її виникнення та розвитку для подальшого упорядкування. На основі цієї галузі термінознавства в сучасній лінгвістиці виникла окрема дисципліна – антрополінгвістика (Борисевич & Ратомська, 2012).

Функціональне термінознавство вивчає сучасні функції термінів в різних текстах, контекстах, типах мовлення тощо.

Нарешті, когнітивне, або гносеологічне термінознавство вивчає роль термінологічної лексики в науковому пізнанні та мисленні.

Обидва дослідження зазначають, що станом на сьогодні, як окремий розділ термінознавства також можна розглядати термінознавчу теорію тексту що знаходиться на перетині термінознавства та безпосередньо теорії тексту. Вона займається питаннями типології текстів, що містять у собі терміни, термінологічним аналізом тексту та текстовим аналізом терміну (Борисевич & Ратомська, 2012; Шеремета, 2021).

У той час як термінознавчі школи Європи мали відносно однаковий шлях, етапи та джерела становлення, розвиток українського термінознавства є питанням значно більш невизначеним, зазначає Іващенко, В. (Іващенко, 2018). Так, низка втрат державності, складні процеси державотворення, заборони мови, знищення історичних записів, переслідування тощо значно сповільнили процес розвитку наукової української мови та укладення її термінологічного фонду. Науковці, які присвятили свої праці дослідженню етапів розвитку термінознавства в Україні (Холодний 1928; Панько та ін. 1994; Огієнко 2001; Д'яков та ін. 2000; Боярова 2004, 2006; Кочан 2011, 2012), визначають такі основні періоди та процеси:

1. IX-XI – перша половина XIX ст.: тривалий період, що характеризується низькою точністю, загальністю, високою синхронічністю. Від стихійного виникнення слов'янських прототермінів, до формування власне української термінології у великій кількості галузей, до формування наукового стилю як окремого та першого обґрунтування теорії терміну XVIII ст. Першим письмовим матеріалом, присвяченим термінологічній проблематиці є Ізборник Святослава 1073 року, джерелами походження української термінології часів середньовіччя – грецька мова та латина (Кочан, 2012, с. 9);

2. Друга половина XIX – початок XX ст.: діяльність науковців, присвячена саме формуванню української наукової термінології. У Відні 1851 року Головацький, Я., Шашкевич, Г. та Вислобоцький, Ю. видають термінологічний словник правничо-політичної термінологія для слов'янських мов, уживаних в Австрії (Головацький, Я. та ін., 1851):
3. Початок 30-х років XX ст.: створення окремих гуртків, товариств, державних інституцій (зокрема Інституту української наукової мови), таких як термінологічні школи та комісії, спеціалізованих видань з метою утворення та розвитку української термінології:
4. Середина 30-х – 80-ті роки XX ст.: сповільнення розвитку наукової української мови через цілеспрямоване переслідування діячів української науки та культури, репресії, націлені на знищення мови, та умисне насадження російської культури та мови, у тому числі й термінологічної. Розвиток українського термінознавства переноситься за кордон і підтримується діаспорою, а в 50-х – 60-х роках поступово відновлюється, проте в умовах домінування радянської наукової думки. Саме тому перші лексикографічні праці цього періоду присвячені мовній парі українська-російська (Кочан, 2012, с. 43);
5. 90-ті роки XX ст. – початок XXI ст.: відновлення незалежності, посилення процесів державотворення, поновлення розвитку української науки, зокрема термінологічної, та повернення до певних термінологічних традицій 20-х років попереднього століття (Іващенко, 2015).

Події, що призвели до наявного зараз стану українського термінознавства Кочан, І. М. характеризує так:

«(Розвиток) відбувався не відповідно до природного розвитку мови, а за історично-політичними ознаками. Тому нерідко його іменують лінгвоцидом української мови. Позитивним моментом цього періоду є те, що у кінці 70-х –

на початку 80-х років XX століття виникає українське теоретичне термінознавство як самостійна наука. Розробляється відповідний термінологічний апарат та методологія досліджень терміносистем. Відродження національного термінологічного генофонду продовжилося лише після прийняття в 1989 р. Закону про мови в УРСР і особливо після проголошення в 1991 р. незалежності України» (Кочан, 2012, с. 43)

Іващенко, В. зазначає, що становлення українського термінознавства відбувалося в таких напрямках (Іващенко, 2018):

- історичне українське термінознавство: сформувалося в 40-х – 50-х роках XX ст., вивчає становлення національних термінологій. Дослідження проводились переважно на матеріалах зі сфери граматики, філософії та юриспруденції;
- теорія термінографії: вивчає типологію термінологічних словників, їхню структуру, співвідношення в них лінгвістичної та енциклопедичної інформації, особливості фіксації термінів у таких словниках. Розвиток цієї галузі значно сповільнювався, а іноді навіть й умисно блокувався радянською окупаційною політикою, примусовим нав'язуванням російської мови та тенденцій в науці та систематичним винищенням українського доробку;
- порівняльно-історичне термінознавство: започатковується в 40-х роках XX ст. на матеріалі граматичної та юридичної термінології;
- перекладне термінознавство: започатковується працями з перекладу релевантних для українського контексту німецьких, англійських та російських термінів філософської, ботанічної, природничої, суспільно-політичної сфер. Основною тематикою досліджень стають лексико-семантичні, стилістичні, структурні та граматичні особливості перекладу

термінів із зазначених сфер. Буде розглянуто детальніше в наступному розділі, присвяченому проблематиці термінології в перекладі;

- зіставне (порівняльно-зіставне) термінознавство: тісно пов'язане з типологічним і перекладним. Фокусується на контрастивному аналізі термінології з метою встановити подібні та відмінні риси термінологічних одиниць двох неблизькоспоріднених мов. Вчена виділяє такі аспекти цієї галузі, що становлять найбільшу цікавість для дослідників, як типологічні, перекладацькі та зіставні дослідження термінології, дослідження окремих субмов та/чи галузей знань у межах однієї мови, дослідження термінології в синхронії та діахронії, статиці та динаміці тощо;
- українське діалектне термінознавство: фокусується на вивченні термінів і специфічної лексики в діалектах, національних реалій, термінології окремих регіонів чи соціальних груп тощо;
- термінознавство функціональних стилів/стилістичне термінознавство: вивчає термінологічні одиниці, притаманні тому чи іншому стилю, наприклад тексти підручників, розмовну мову окремих ремесельників тощо;
- термінознавство сучасних мов: вивчає термінологію окремих мов, наприклад, англійської чи німецької;

Також вивчаються окремі, більш вузькоспеціальні аспекти термінознавства, як-от (Іващенко, 2018):

- власне лінгвістичний: вивчає семантичну структуру термінів, особливості їх утворення, вмотивованості тощо;
- системологічний: вивчає особливості класифікації термінів;
- структурно-математичний/математично-лінгвістичний/інженерно-лінгвістичний;

- логіко-лінгвістичний;
- семіотичний;
- структурно-типологічний та загальнотеоретичний.

Отже, сьогодні термінознавство – це провідна галузь на перетині лінгвістики та інших наук, що активно розвивається як в українській, так і в іноземних школах, і прагне до якомога точнішого опису, класифікації та систематизації специфічних лексичних одиниць.

1.2 Основні підходи до визначення поняття «термін» та споріднених понять

Перш ніж переходити до аналізу особливостей відтворення термінологічних одиниць у певних мовних парах (у випадку цього дослідження – відтворення українською мовою англійських термінологічних одиниць), необхідно дати визначення самому поняттю терміну та спорідненим поняттям.

Так, головним поняттям термінознавства і водночас предметом дослідження термінознавства як наукової галузі є термін, проте на рівні з ним функціонують також такі збірні поняття як термінологія, терміносистема; окремо виділяється поняття термінологізації як один з ключових процесів термінотворення – перетворення одиниці загальноживаної лексики на термін зі збереженням обсягу її семантики, тобто звуження чи розширення значення загальноживаного слова (Arntz, 1989, с. 21).

Загалом, термінознавство можна зобразити за допомогою такої діаграми, ядром якої є термін як найменша одиниця і найголовніша категорія, що входить до складу більш обширних та абстрактних предметів дослідження:

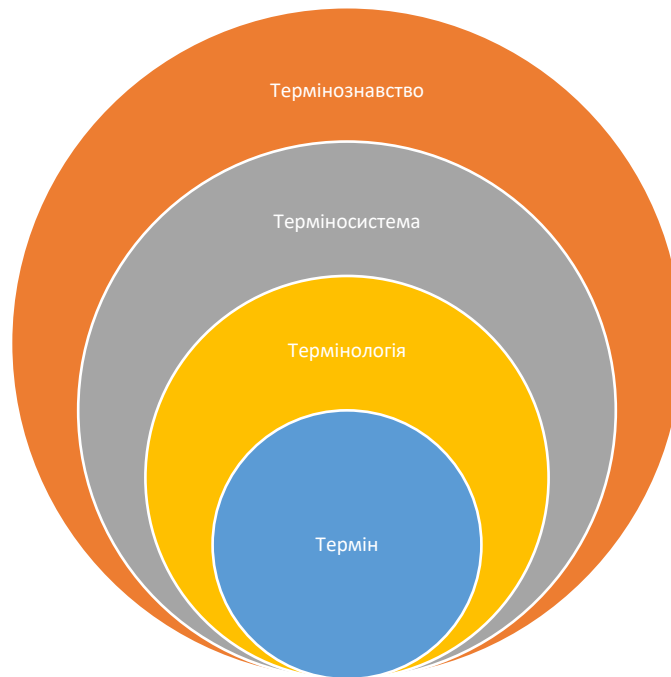

Рис. 1

Вакуленко, М. О. описує процес становлення поняття «термін» як «тривалий та різноплановий», оскільки з часу своєї появи і до сьогодні воно не має єдиного визначення (Вакуленко, 2023, с. 42). Крім того, на думку вченого, здійснення вичерпного аналізу всіх визначень поняття терміну не є можливим, адже наразі існує більше ніж 3000 тлумачень цього поняття. Таке різноманіття дефініцій можна пояснити тим, що всі науковці, які присвятили свої роботи дослідженню тих чи інших аспектів термінології, надавали терміну такого визначення, яке було б релевантним для їхнього дослідження і висвітлювало його необхідні властивості.

Популярною є думка, що слово «термін» походить від латинського слова «terminus», що не є зовсім коректним, оскільки в латину слово «terminus» було запозичене з грецької зі значенням «межа, кінець» тощо. Більш правдоподібною є гіпотеза, що слово «термін» походить від старофранцузького слова «terme», що мало значення «слово» і набуло більш конкретного визначення «термін» у сучасній мові.

Словник сучасної лінгвістики наводить таку дефініцію термінів:

- 1) «номінативні одиниці – слова або словосполучення, використувані для точного, максимально однозначного визначення понять, які утворюють специфіку різних галузей науки й техніки; основна форма мислення в науковій галузі, яка представлена однозначними словами, визначальною функцією яких виступає номінативна, а зміст яких представляють поняття. Терміном називається одиниця історично сформованої термінологічної системи, що виражає поняття та його місце серед інших понять, позначається словом або словосполученням, служить для спілкування людей, пов'язаних між собою єдністю фаху, належить до словникового складу мови й підпорядковується всім її законам» (Загнітко, 2012, т. 4, с. 34);
- 2) слово або словосполучення спеціальної (наукової, технічної і под.) мови, створене для точного вираження спеціальних понять та позначення фахових предметів. Терміни зазвичай використовують у науковому мовленні для створення точності висловлення» (Загнітко, 2012, т. 4, с. 35).

Скороходько, Е. Ф. визначає термін як «це слово або сталий вираз, що позначає специфічне поняття в науці, техніці чи іншій сфері діяльності, і має таке визначення, яке виявляє саме ті характеристики, що належать до цієї конкретної галузі» (Скороходько, 2006, с. 7).

Інший український вчений-лінгвіст і перекладознавець Карабан, В. І. стверджує, що термін це «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки» (Карабан, 2004, с. 15).

Серед робіт іноземних лінгвістів у сфері термінознавства, можна виділити такі визначення терміну: так, за Сейворі, Т., «терміни – це умовні знаки, призначені для

передачі певного обсягу закодованої інформації, яку розуміють лише ті, хто знає відповідний ключ чи код» (Savory, 1967, с. 21), а найвідоміший представник австрійсько-німецької школи та послідовний Вюстера Фельбер, Х. розглядає термін через логіко-лінгвістичну призму: згідно з його твердженням, «термін – це умовний символ (слово, група слів), який виражає певне поняття в конкретній галузі знання» (Felber, 2002, с. 54), представники ж французької термінологічної школи Буріго, Д. та Кондаміне, А. визначають термін як «елемент терміносистеми, який виражає систему понять окремої сфери знань в мовному форматі» (Bourigault & Condamines, 1993, с. 15).

Як бачимо, поняття терміну нерозривно пов'язане з поняттям терміносистеми. Так, будь-який термін, незалежно від визначення, функціонує в межах певної терміносистеми. Варто зазначити, що, хоча лінгвісти початку ХХ століття, які досліджували термінологію, схильні ототожнювати поняття термінології з поняттям терміносистеми, мотивуючи свою точку зору тим, що в мові не може бути випадкових накопичень неорганізованих і не пов'язаних між собою систематично термінів, вчені більш пізнього періоду, як правило, розрізняють поняття термінології і терміносистеми. Зокрема, Шевчук, С. та Клименко, І. наводять у своєму підручнику два чітких визначення термінології:

- 1) галузь лінгвістики, що вивчає терміни (визначення, яке у сучасній науці частіше використовується для термінознавства) (Д'яков та ін., 2000, с. 10);
- 2) набір термінів певної мови або галузь лінгвістики (Шевчук & Клименко, 2011, с. 513);

Проаналізувавши наведені визначення, можна виокремити термінологію конкретної мови (наприклад, німецька термінологія, англійська термінологія, французька термінологія) або конкретної галузі знань (наприклад, юридична

термінологія, фізична термінологія, музична термінологія), де сукупність термінів конкретної галузі знань (галузева термінологія) є терміносистемою.

Для глибшого розуміння різниці між терміносистемою та термінологією, вчені-лінгвісти, які схилиються до їх розмежування, тлумачать поняття терміносистеми як структуровану систему термінологічних одиниць з чітко визначеними зв'язками між ними, тобто як комплекс, що має вищий рівень системності, ніж термінологія, у той час як термінологію вони схильні вважати хаотичним набором лексичних одиниць, які поєднує лише факт термінологічності. Терміносистема конструюється як сукупність термінів, що відповідають лінгвістичним, логічним і термінологічним вимогам, а перехід від термінології як хаотичного набору лексичних одиниць до терміносистеми відбувається за допомогою систематизації, наукового опрацювання, уніфікації та стандартизації першої (Жаравін, 2014, с. 15; Харченко, 2025, с. 15). Стандартизація термінології відіграє ключову роль не лише у конструюванні терміносистем, але й для подальшого розвитку термінології як набору термінологічних одиниць певної наукової чи професійної сфери.

Згідно з дисертацією Жаравіна, О. С., терміносистема відображає не просто систему понять, а систему понять, притаманну певній теорії, водночас у межах однієї сфери може існувати декілька інших наукових теорій, а отже – декілька різних терміносистем (Жаравін, 2014, с. 16). Отже, становлення й розвиток термінології розглядаються як початковий і підготовчий етап у формуванні впорядкованого та нормалізованого комплексу спеціальних найменувань, тобто терміносистеми.

1.3 Особливості класифікації термінів, їхні ознаки та властивості

Як і будь-яка наука, термінологія прагне до впорядкування і систематизації, проте, взявши до уваги кількість та різноплановість, можна зробити висновок, що виділення одного конкретного способу класифікації термінів або ж одного

конкретного набору ознак та властивостей термінологічних одиниць не є можливим, тому в цьому розділі буде розглянуто найрозповсюдженіші у термінознавчих лінгвістичних колах варіанти.

Так, наприклад, Отман, Г. поділяє терміни на дві обширні категорії: теоретичні поняття наук та технічні, що позначають артефакти, дослідни, інструменти, міри тощо (Отман, 1996, с. 15).

Вакуленко, М. О. поділяє терміни за чотирма характеристиками: за походженням (на питомі та запозичені), за ступенем вмотивованості (на так звані «правильні» та «хибні»), за ступенем означеності (на прототерміни, терміноїди та передтерміни), за функціонально-стильовою обмеженістю (на нормативні та ненормативні) (Вакуленко, 2023).

Найбільш практичною є класифікація термінів за сферою вжитку, що поділяє терміни на загальнонаукові, міждисциплінарні та вузькоспеціальні (Коваленко, 2001).

Загальнонаукові терміни використовуються в усіх галузях знання і позначають загальнозрозумілі концепти – категорії, наділені когнітивною (гносеологічною) універсальністю, – та нові концепти та категорії, що виникли в ході зростання рівня розвитку науки та обізнаності суспільства, а також процесів злиття різних наукових сфер (наприклад, *function/функція, structure/структура, process/процес* тощо).

Виникнення міждисциплінарних термінів пов'язують із процесами інтеграції, що відбулися в ході розвитку сучасної науки, а з виникненням міждисциплінарних галузей. Такі терміни позначають загальні, базові поняття притаманні певній науковій галузі або більшості більш вузьких напрямів цієї галузі, вони зазвичай слугують підґрунтям для утворення конкретніших понять та термінів на їх позначення, як-от *kinetic energy/кінетична енергія, mathematical model/математична модель, biological system/біологічна система*.

Вузькоспеціальні терміни позначають конкретні категорії конкретних вузьких галузей і відображають специфіку професійної діяльності, таким термінам притаманна семантична точність та однозначність. Це можуть бути назви окремих дисциплін, технічних галузей, процесів, досліджуваних проблематик тощо. Наприклад, *astrophysics/астрофізика*, *neutrino/нейтрино*, *black hole/чорна діра*.

За будовою, терміни поділяють на прості (складаються з одного слова, наприклад: *forgery/фальсифікація*, *fine/штраф*), складні (складаються з двох слів, пишуться разом або через дефіс: *gateway/шлюз*, *endpaper/форзац*) та складені або, як вони частіше називаються, терміни-словосполучення (складаються з двох або більше слів, які пишуться окремо, наприклад: *border check/прикордонна перевірка*, *asylum applicant/заявник на статус біженця*) (Коваленко, 2001, с. 256; Герасімова, 2016, с. 181).

Згідно ж з німецьким лінгвістом Лотаром Гоффманном, весь лексикон професійних мов можна на семантичному рівні поділити на:

- 1) терміни певної галузі, що мають власні визначення;
- 2) міждисциплінарні загальнонаукові термінологічні одиниці (включно з термінологією суміжних наукових галузей);
- 3) напівтерміни, або ж професіоналізми, до яких також можна віднести номенклатуру (окремий тип термінів, що корелюють з одним конкретним поняттям та позначають предметні зв'язки);
- 4) професійний жаргон (Hoffmann, 1987; Грищенко та ін., 1997, с. 99).

Що ж стосується ознак термінів, то, хоча погляди вчених знову різняться, оскільки вони схильні виділяти ті аспекти, які є більш релевантними для їхніх досліджень, можна прослідкувати певний консенсус у визначенні основних ознак.

Так, український лексикограф Тадей Секунда виділив такі ознаки вдалого на його думку терміна, як легкозрозумілість, точність, недвозначність, гнучкість (тобто словотворча здатність), доброзвучність (Секунда, 1930, с. 12).

Тейлор, Дж. Р. вважає вдалим той термін, який відповідає таким критеріям як специфічність (відповідає конкретно визначеній сфері), однозначність, стислість, точність, належність до певної терміносистеми, чіткість визначення, відсутність синонімії та омонімії, стилістична нейтральність (Taylor, 1995, с. 69).

У своїй дисертації Вакуленко, М. О. критично коментує схильність науковців вважати вдалими лише однозначні терміни, оскільки полісемія є природним явищем, а належність терміну до конкретного контексту унеможлиблює неоднозначність визначення (Вакуленко, 2023, с. 57-58). Тому, як зазначає вчений, послідовність ознак вдалого терміну за критерієм важливості така:

«1) точність (відповідність морфемної будови терміна його значенню); 2) суттєвість (охоплення ключових сем тлумачення поняття, відсутність хибних семантичних асоціацій); 3) зрозумілість (прозора внутрішня форма); 4) гнучкість (здатність легко творити похідні слова); 5) доброзвучність (відповідність нормам фонотактики); 6) системність (відображення в назві належності до певного класу понять); 7) органічність (відповідність нормам правопису і тенденціям розвитку мови); 8) сполучуваність (здатність поєднуватися в термінологічні словосполучення); 9) однозначність (на противагу багатозначності); 10) номінативність (на противагу описовості); 11) стислість» (Вакуленко, 2023, с. 59-60).

Хоча в основних ознаках погляди вчених і сходяться, перераховані ознаки рідко трапляються в термінах, зазвичай в ідеальних умовах і в малій кількості одиниць. В реальності, та чи інша ознака відсутня або ж присутня лише частково, в чому і полягає основна проблема перекладу термінологічних одиниць (Мостовий, 1993, с. 31).

1.4 Зоологічна термінологія як лінгвістичне явище. Проблеми її утворення і систематизації

У європейській науці вивчення тваринного світу відділилося в окрему, самостійну галузь у XVIII столітті. Нова наука, що вивчає тварин отримала назву «зоологія». Цей термін походить від латинського неологізму «zoologia», який було введено у XVII столітті для позначення «дослідження лікувальних властивостей та використання речовин, отриманих від диких або домашніх, живих або мертвих тварин» (Bodson, 2014, с. 556). Основною метою новоствореної науки, яку тоді характеризували не інакше як «інша з двох гілок природничої історії» (першою була ботаніка), був систематичний збір, опис, ідентифікація, називання та класифікація хребетних та безхребетних організмів. Для досягнення цієї мети, науковці використовували як новий інструментарій епохи Відродження та раннього Нового часу, так і зверталися до натуралістичної спадщини давніх греків та римлян.

У свою чергу, в українській науці стан зоологічної термінології є парадоксальним, оскільки зоологічна лексика є одним з найстаріших лексичних пластів української мови, проте ступінь її опрацьованості й досі є незадовільним (Шинкарук & Харченко, 2020). Так, у XVIII ст. у східнослов'янських мовах біологічна термінологія поділялася на дві обширні терміносистеми: ботаніко-зоолого-систематичну та анатомоембріолого-фізіологічну (Перерва, 2020, с. 10). В Україні наукове опрацювання зоонімів почалося в кінці XIX ст. з робіт відомого натураліста і мовознавця Верхратського, І. Г., проте досягло певного рівня систематичності і організованості лише в 1917-1918 роках. Основним завданням термінологічної роботи в сфері зоології того періоду була систематизація хаотичних кластерів народних та інтернаціональних лексичних одиниць, відбір найбільш придатних до наукового користування та формування зоологічної термінології.

Згідно зі статтею Шинкарука, В. Д. та Харченко, С. В., станом на сьогодні, хоча науковці сучасних українських термінологічних центрів і проводять активні роботи в сфері лексикографії, ні ботанічна, ні зоологічна термінологія окремо не ставали об'єктом ґрунтовних, вичерпних досліджень (Шинкарук & Харченко, 2020, с. 7). У цьому ж напрямі була опрацьована біологічна термінологія, серед якої періодично, нецілеспрямовано траплялися одиниці зоологічної термінології (Гродзинський та ін., 2012).

Окремі труднощі у вивченні та систематизації зоологічної термінології полягають тривалому штучному зросійщенні української наукової мови. Таким чином, перед сучасними вченими-лінгвістами, що досліджують саме українську зоологічну термінологію постає проблема не лише опрацювання лексичних одиниць, а в першу чергу їх пошук, відділення від штучно насаджених радянським апаратом російських, визначення заміщень питомо українських одиниць російською калькою тощо. Виправданим є висновок вищезгаданих Шинкарука та Харченко (2020), що, станом на сьогодні, для формування валідної зоологічної термінологічної бази недостатньо суто лінгвістичних знань про способи та засоби творення зоонімів, які передусім повинні відповідати нормам функціонування таксономічних назв, визначеним Міжнародним кодексом зоологічної номенклатури.

Оскільки ступінь розробленості проблеми в науці є недостатнім, питання класифікації зоологічної термінології залишається відкритим. Так, у своїй статті «Три види зоологічних загальних назв та процеси їх утворення» («Three types of zoological common names and their formation processes») Шоу, П. робить спробу класифікувати зоологічну термінологію за шляхом її надходження у мову і виділяє такі три види, як народний (folk, виникає внаслідок термінологізації народних та традиційних назв), популяризаційний (popularising, утворилися в пізніші періоди як результат спроб зробити науку доступнішою) та колекторський (collector, походить від назв, що використовувалися ранніми вченими та колекторами, зазвичай описують фізичні

характеристики живих організмів, ареал проживання, або ж базуються на інших асоціаціях) (Shaw, 2016). Проблема такої класифікації є очевидною – вона позбавлена універсальності, є занадто вузько спрямованою і висвітлює занадто специфічні аспекти зоологічної термінології, що не дозволяє застосовувати її на загальних засадах у термінологічних дослідженнях зоологічної термінології.

Теоретично, зоологічну термінологію можна класифікувати за систематикою Карла Ліннея, яка є основною класифікацією живих істот в ботаніці та зоології, проте в такому випадку проблема виходить за межі звичного лінгвістичного підходу, оскільки класифікація відбуватиметься з огляду не на термін як такий, а на його денотат. З іншого боку, до зоологічної термінології можна застосувати одну з існуючих класифікацій термінологічних одиниць, проте такий підхід є більш загальним і зміщає фокус із зоологічності одиниці на її термінологічність, а отже, не вирішує конкретну проблему, а лише переміщує її в більш широкі рамки.

Як висновок, зоологічна термінологія є не новим, проте надзвичайно актуальним предметом дослідження лінгвістичної науки, оскільки більшість аспектів є й досі невивченими.

Висновки до Розділу 1

Завдяки активному розвитку науки, процесам інтеграції та перетину різних наукових сфер, збільшенню інформаційного потоку тощо, інтерес учених з різних галузей науки, лінгвістики та перекладознавства зокрема, до проблематики термінології зростає в геометричній прогресії.

Хоча термінознавство, відоме нам сьогодні, почало розвиватися у 30-х роках ХХ ст. з австрійської термінознавчої школи, підвалини до вивчення лексики для спеціальних цілей були закладені значно раніше. Сьогодні термінознавство – це провідна галузь на перетині лінгвістики та інших наук, що активно розвивається як в

українській, так і в іноземних школах, і прагне до якомога точнішого опису, класифікації та систематизації специфічних лексичних одиниць.

Не існує одного універсального визначення поняття «термін» і, зважаючи на різнопланову природу самого явища термінології, вивести його не є реальним, тому вчені, що працюють в цій сфері, визначають термін по різному, виділяючи ті аспекти поняття, які є релевантними для їхніх досліджень. Зазвичай вони погоджуються стосовно того, що термін це деяка лексична одиниця на позначення конкретного явища в науці чи техніці, наділена певною універсальністю, точністю та переважною однозначністю визначення.

Терміни функціонують у складі певних термінологій та терміносистем, де термінологія є хаотичним набором термінологічної лексики, наприклад, певної мови, а терміносистема є впорядкованим набором термінів певної галузі знань з конкретними, чітко визначеними зв'язками між ними.

Існує декілька способів класифікації термінів, найпопулярнішими з яких є за сферою вжитку (згідно з якою терміни поділяються на загальнонаукові, міждисциплінарні та вузькоспеціальні) та за будовою (прості, складні та складені, або ж терміни-словосполучення).

Становище зоологічної термінології в науці, зокрема в українській, є парадоксальним, оскільки, хоча лексика на позначення живих організмів, процесів їхньої життєдіяльності тощо і є одним з найстаріших лексичних пластів, ступінь його опрацювання й досі є незадовільним. Так, у випадку української науки це пояснюється тривалим гальмуванням суто української науки численними репресіями з боку радянського союзу.

Станом на сьогодні, лексикографічні центри не тільки України, але й закордонні, проводять різнопланові дослідження зоологічної термінології, проте,

зважаючи на досить низький рівень дослідженості і відсутність систематичності і централізованості в роботі, зоологічна термінологія залишається актуальним предметом дослідження для вчених-лінгвістів.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

2.1 Термінологія як об'єкт перекладознавчих досліджень

Як було зазначено в попередньому розділі, вдала термінологічна одиниця повинна бути наділена певними властивостями. Найбільш вичерпний перелік таких властивостей, організований за релевантністю, надає Вакуленко, М. О., і хоча більшість лінгвістів погоджуються щодо основних таких якостей, як зазначає Мостовий, М. І., зазвичай вони трапляються рідко, лише в ідеальних умовах, і в реальних обставинах термін матиме лише деякі з таких властивостей, до того ж часто в неповному прояві, що й створює основні труднощі перекладу термінологічних одиниць.

Незважаючи на це, переклад науково-технічних текстів є однією з найбільш провідних галузей перекладу сьогодення, оскільки кількість науково-технічних колаборацій різних країн світу з кожним зростає експонентно, а відповідно зростає і потреба в підтримці адекватної міжмовної комунікації і передачі знань та науково-технічних здобутків. Особливо актуальною ця сфера перекладу є в Україні, адже через збройну агресію російської федерації швидкий, сталий та якісний науково-технічний обмін з партнерами є не лише надзвичайно активним, а ще й життєво необхідним.

Хоча переклад як окреме явище є достатньо дослідженим, переклад в контексті окремих галузей, зокрема й науково-технічної, залишається досить актуальною сферою дослідження.

Так, переклад це комплексний феномен, що давно перейшов із суто лінгвістичної площини в міждисциплінарну, зокрема відігравши ключову роль у становленні науково-технічних та комерційних зв'язків у другій половині ХХ ст. (Чернікова, 2014).

Існує безліч підходів до визначення терміну «переклад». Перша спроба розробити вичерпну та систематизовану теорію перекладу належить шотландському лінгвісту Кетфорду, Дж. Згідно з його визначенням, «переклад – це процес заміщення текстового матеріалу однієї мови (мови джерела) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (цільової мови)» (Catford, 1965, с. 20).

Полярно протилежний погляд на визначення перекладу пропонує британський лінгвіст і перекладознавець Мандей, Дж. Згідно з його визначенням, перехід мови джерела у цільову мову у формі письмового тексту (Munday, 2016). Інший британський перекладознавець Ньюмарк, П. визначає переклад як передачу змісту тексту іншою мовою зважаючи на передбачену автором мету тексту (Newmark, 1988). Він також описав переклад як мистецтво, що полягає у спробі замінити письмове повідомлення та/або висловлювання однією мовою тим самим повідомленням та висловлюванням іншою мовою.

Американський лінгвіст і перекладознавець Ніда, Ю., який вивів теорію, що в другій половині ХХ ст. сформувала один з ключових векторів розвитку перекладознавства як науки – теорію функціональної еквівалентності, визначає переклад як відтворення в мові реципієнта найближчого природного еквівалента повідомлення мовою оригіналу в першу чергу за змістом і лише потім – за стилем (Nida, 1964).

Ще одна вчена, німецька перекладознавиця Норд, К., стверджує, що переклад – це цілеспрямована міжкультурна комунікативна взаємодія між вихідним текстом (текстом оригіналу) та цільовою аудиторією, що передбачає процес адаптації для виконання конкретної функції в цільовій культурі (Nord, 1997; 2005). У своїй роботі вчена підтримує ідеї, запроваджені скопос-теорією Вермеєра, Г. Й. (Vermeer, 1978), підкреслюючи, що підхід до перекладу та його основна мета визначається метою, або скопосом (від грец. σκοπός – мета) та функцією тексту оригіналу.

В українському ж мовознавстві, ключові роботи в галузі перекладознавства належать Корунцю, І. В., лінгвісту і перекладознавцю, а також основоположнику сучасної української школи перекладознавства. Так, вчений стверджує, що «переклад» це поняття полісемантичне за своєю природою, що в своєму найзагальнішому визначенні найчастіше асоціюється з процесом відтворення чи вираження значення та наповнення слова, словосполучення, речення чи уривку в мові оригіналу цільовою мовою (мовою перекладу), або ж з результатом цього процесу (Korunets, 2017).

За Словником сучасної лінгвістики, переклад – це:

«1) допоміжний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого здійснюється відтворення змісту тексту засобами іншої мови, таким чином витворюється аналог оригіналу тексту, створений відповідно до суспільної, культурної та мовної реальності; перетворення мовленнєвого твору однієї мови в мовленнєвий твір іншою мовою за збереження смислу;

2) адекватне відбиття й творче перетворення оригіналу тексту;

3) специфічна усна або письмова діяльність, спрямована на перетворення наявного тексту» (Загнітко, 2012, т. 3., с. 34).

Нарешті, Максимов, С. Є., чия класифікація перекладацьких трансформацій буде використана для аналізу практичного матеріалу в Розділі 3, зазначає, що переклад це двоетапний процес міжмовної та міжкультурної комунікації, під час якого на основі проаналізованого та трансформованого тексту мовою оригіналу перекладач створює інший текст цільовою мовою, який заміщає текст оригіналу в цільовій мові та культурі. Також вчений зазначає, що переклад це інформативний процес, тому основною метою перекладача є найбільш повна передача інформації таким чином,

щоб текст перекладу мав такий самий вплив на читача чи слухача в цільовій мові, як і текст оригіналу (Максімов, 2016).

2.2 Основні підходи до перекладу термінологічних одиниць

Що стосується перекладу термінологічних одиниць, то у сфері теорії і практики перекладу переважає думка, що найбільшу складність становить не переклад ізольованих термінів, зареєстрованих у термінологічному словнику, а відтворення значення окремих фраз, особливо з огляду на те, що терміни рідко мають прямий буквальний еквівалент.

Окремим викликом є те, що тексти науково-технічного дискурсу орієнтовані на представників певної галузі науки чи техніки, які володіють відповідними спеціальними знаннями, відповідно, такі тексти відрізняються високим вмістом одиниць спеціальної термінології, а отже, для досягнення основної мети – найвищого ступеня адекватності перекладу, перекладач має володіти обширними та глибокими знаннями з відповідної сфери. Оскільки текст науково-технічного дискурсу за своєю природою є не суто лінгвістичним явищем, а поєднанням лінгвістики з відповідною науково-технічною сферою, переклад такого тексту вимагає від перекладача збалансованої передачі всіх факторів, оскільки їхня взаємодія як у тексті оригіналу, так і в тексті перекладу, переважає значимість окремих компонентів.

Отже, переклад текстів науково-технічного дискурсу – це поєднання лексичних, стилістичних, семантичних, граматичних, морфологічних компонентів мови разом із елементарними складовими науки і техніки, де кожен із них має власні особливості, що мають бути враховані під час здійснення перекладу (Клімзо, 2003).

Варто зазначити, що, як зазначає Кияк, Т. Р., «специфіка науково-технічного перекладу зводиться до специфіки передачі мовних та стилістичних особливостей, які притаманні тим чи іншим жанрам науково-технічної літератури. Більшість лінгвістів

характеризують цей вид перекладу як особливий вид діяльності, який визначається і першу чергу своїми функціональними, а не стилістичними чи жанровими особливостями. Більше того, крім професійних функцій, цільових установок, існують два абсолютно різні види перекладу – усний і письмовий, – кожен з яких може бути поділений на підтипи (до прикладу, усний переклад буває синхронним чи перекладом із листа)» (Кияк, 2007, с. 207).

Вчений наводить такі основні види робіт у сфері науково-технічного перекладу:

- 1) письмовий переклад науково-технічної літератури й документів з іноземних мов українською;
- 2) письмовий переклад науково-технічної літератури й документів з української мови основними західноєвропейськими мовами;
- 3) усні переклади з "листа" для спеціалістів;
- 4) усний переклад на переговорах, в роботі комісій, у наукових залах;
- 5) усний переклад на конференціях, семінарах, симпозіумах (Кияк, 2007, с. 207).

Під час роботи з текстами науково-технічного дискурсу, першочерговою для перекладача має бути найбільш точна передача змісту і смислового наповнення тексту оригіналу шляхом точного підбору відповідних засобів у мові перекладу для забезпечення максимальної точності і зрозумілості для цільової аудиторії.

Каталонська мовознавиця та перекладознавиця Кабре, М. Т. зазначає, що характерною особливістю текстів науково-технічного дискурсу є значний вміст термінологічної лексики, яка в свою чергу поєднується вільним, а не фразеологічним зв'язком, тому визначення меж термінологічного виразу є ще одним викликом для перекладача (Cabre, 1999; Castellvi, 2003). Крім того, Чередниченко, О. І. стверджує, що пі час перекладу термінологічних одиниць важливо брати до уваги контекст їх

використання, оскільки неможливо здійснити адекватний та вичерпний переклад термінів поза контекстом (Чередниченко, 2007).

Говорячи про нюанси перекладу текстів науково-технічного дискурсу, Карабан, В. І. стверджує, що «причинами існування лексичних труднощів перекладу перш за все є розбіжності в картині світу англійської і української мов, особливості багатозначності англійських і українських слів, відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській і українській мовах та ін.» (Карабан, 2004, с. 273-274). Як основні труднощі такого перекладу, вчений зазначає багатозначність певних термінів, вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу, правильне застосування того чи іншого способу перекладу, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, різного роду власних імен, назв тощо (Карабан, 2004).

Згаданий вище Кияк, Т. Р. навів список рекомендацій для роботи з термінологічними аспектами перекладу науково-технічного дискурсу, а саме:

- 1) в перекладі повинні використовуватися терміни, затверджені відповідними державними стандартами;
- 2) перекладач повинен враховувати, до якої області науки й техніки відноситься термін, що перекладається, особливо іноземний;
- 3) якщо в тексті оригіналу трапляється термін, не зафіксований у науково-технічних словниках, то перекладач має сам підібрати перекладний еквівалент, використовуючи довідкову літературу, або ж проконсультуватися у спеціаліста; в крайньому випадку термін можна перекласти описовим шляхом;
- 4) у тексті перекладу потрібно уникати синонімічного використання термінологічних одиниць; всі терміни, символи, скорочення мають бути уніфіковані;

- 5) якщо в тексті оригіналу знайдена смислова помилка, пов'язана з написанням терміну, перекладач зобов'язаний дати відповідний до оригіналу переклад, а в зносці вказати на помилку й навести правильний варіант;
- 6) чужі для мови перекладу терміни повинні залишатися в перекладі й записуватися в дужках;
- 7) назви латиною не перекладаються й залишаються в первісному вигляді;
- 8) не допускається довільне скорочення термінів;
- 9) номенклатури залишаються в оригіналі;
- 10) одиниці фізичних величин, спеціальні знаки мають відповідати технічним стандартам (Кияк, 2007, с. 208)

У своїй статті присвяченій особливостям перекладу термінів, Герасімова, О. М. зазначає, що саме переклад відіграє ключову роль і є одним з передових шляхів поповнення пласту термінологічної лексики окремих мов (Герасімова, 2016). У своєму підручнику Білозерська, Л. П. пояснює це тим, що, за відсутності адекватних відповідників у мові перекладу, саме перекладачі першими намагаються створити в ній відповідні лексичні еквіваленти (Білозерська та ін., 2010, с. 44).

У більшості наукових робіт, так чи інакше пов'язаних з перекладом термінологічних одиниць, як основні способи перекладу фігурують такі, як описовий переклад, калька (калькування, або дослівний переклад), транскрипція та транслітерація (Фурт, 2018). Детальніше вони будуть визначені та розглянуті в наступному підрозділі.

Загалом, переклад термінів можна розділити на дві процедури – аналітичну та синтетичну. Аналітична процедура передбачає переклад окремих складових частин терміну, тоді як друга процедура, синтетична, полягає в інтеграції цього терміну в контекст певних семантичних відносин (Карабан, 2004; Хацер, 2017, с. 88). Однак, з огляду на специфіку досліджуваного питання, варто зазначити, що не існує єдиного

підходу до перекладу термінології, і в більшості випадків для досягнення максимально точного перекладу перекладач повинен вдаватися до різних комбінацій вже існуючих методів.

2.3 Перекладацькі трансформації як спосіб відтворення одиниць науково-технічного дискурсу

Як було зазначено раніше, одиниці мови оригіналу рідко мають прямі відповідники в мові перекладу, що пояснюється не лише лінгвістичними, але й екстралінгвістичними чинниками, тобто такими, які передають інформацію про культурний, соціологічний тощо контекст мови перекладу (Лобода, 2019). Враховуючи переважну відсутність прямих відповідників, особливості різних мов і необхідність досягнення еквівалентності зі збереженням форми, функції та змісту, перекладачам доводиться вдаватися до певних структурних та семантичних змін – перекладацьких трансформацій.

Уперше термін «трансформації» було використано американським лінгвістом Гаррісом, З. 1957 року у своїй статті «Co-occurrence and transformations in linguistic structure» і надалі розроблено в ряді монографій, що послуговували підґрунтям для трансформаційної граматики Чомські, Н. (Harris, 1957).

Наразі не існує єдиного чіткого підходу до визначення та класифікації перекладацьких трансформацій, аналогічно не існує і консенсусу серед науковців щодо того, які саме перекладацькі прийоми вважаються трансформаціями. Так, наприклад, Корунець, І. В. наводить таке визначення перекладацьких трансформацій: «перекладацькі трансформації – одне з основоположних понять, що описують процес перекладу, який передбачає міжмовні перетворення, перебудування елементів вихідного тексту, операції «перевираження» змісту чи перефразування для досягнення перекладацького еквівалента» (Корунець, 2001, с. 91).

Максімов, С. Є., чия класифікація буде використана в цій дисертації, визначає перекладацькі трансформації як «аналітичні зміни текстових одиниць, які здійснюються перекладачами в процесі перекладу» (Максімов, 2016, с. 128). Учений зазначає, що вибір трансформацій визначається природою перекладу.

Максімов поділяє перекладацькі трансформації на такі групи:

- лексичні трансформації (які в свою чергу поділяються на формальні лексичні та лексико-семантичні);
- граматичні трансформації;
- лексико-граматичні трансформації.

Лексичні трансформації включають: транскрипцію, транслітерацію, традиційну фонетичну та графічну репродукцію, транскодування, кальку, що належать до формальних лексичних трансформацій (деякі вчені також вважають нульове транскодування формальною лексичною трансформацією); та конкретизацію (яку також інколи називають субстанціацією), генералізацію, диференціацію та модуляцію, що належать до лексико-семантичних трансформацій.

Транскрипція це відтворення фонетичної форми одиниці мови оригіналу графічними засобами мови перекладу, тобто відтворення звукової форми одиниці, або ж, як визначає Максімов, С. Є., відтворення фонем за допомогою графем: *interface* – *інтерфейс*, *know-how* – *ноу-хау* (Максімов, 2016).

Транслітерація це відтворення графічної форми одиниці мови оригіналу графічними засобами мови перекладу, тобто відтворення буквенної структури: *doctor* – *доктор*, *interval* – *інтервал* (Максімов, 2016).

Прикладом традиційної фонетичної та графічної репродукції може слугувати переклад *Texas* як *Texas* або ж *Watson* як *Ватсон*, тобто фонетично-графічне

відтворення одиниці мови оригіналу у мові перекладу таким чином, що графеми мови оригіналу перекладаються графемами мови перекладу не за принципом підбору відповідної фонемі, а через підбір візуально подібної графеми (Максімов, 2016).

Транскодування це переклад одиниці мови оригіналу за допомогою поєднання транскрипції та транслітерації: *messenger* – *месенджер*, *equivalent* – *еквівалент* (Максімов, 2016). Інколи транскодування використовують як парасольковий термін для трансформацій, у яких «звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу» (Карабан, 2004, с. 282).

Калькування є однією з найбільш уживаних трансформацій у перекладі термінологічних одиниць. Калька це спосіб перекладу одиниці мови оригіналу через відтворення у мові перекладу її форми та значення таким чином, що перекладена одиниця відповідає словниковому визначенню терміну. Карабан, В. І. визначає кальку як «прийом перекладу нових слів (термінів), коли відповідником простого чи складного слова (терміну) вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику» (Карабан, 2004, с. 286). Калькування поділяється на три підтипи: морфологічна, семантична та фразеологічна калька. Релевантними для цього дослідження є два з них – морфологічна та семантична, і визначення різниці між ними є ключовим для забезпечення адекватності результатів аналізу. Так, морфологічна калька це такий вид калькування, який забезпечує передачу форми (*blue whale* – *синій кит*), тоді як семантична калька – передачу змісту, тобто є тим самим перекладом за допомогою словникового відповідника першого порядку (*baleen* – *китовий вус*).

Конкретизація це відтворення одиниці мови оригіналу більш загального значення одиницею з більш вузьким значенням у мові перекладу: *authorities* – *органи влади*, *meal* – *сніданок/обід/вечеря* (Максімов, 2016).

Генералізація це протилежна конкретизації трансформація, тобто переклад більш конкретної одиниці за допомогою більш загальної: *18 months – німтора року, seventeen hundred – тисячу сімсот* (Максімов, 2016).

Диференціація це переклад одиниці мови оригіналу за допомогою її словникового еквіваленту другого чи більше порядку в мові перекладу. Так, наприклад, *challenge*, залежно від контексту, можна перекласти як *проблема, завдання, питання*, а не лише як *виклик* (Максімов, 2016).

Модуляція це спосіб перекладу одиниці мови оригіналу за допомогою логічного висновку в мові перекладу. У своєму підручнику Максімов, С. Є. наводить дуже ілюстративний приклад модуляції з одного з творів Агати Крісті: «*I don't think she's living here at the moment. Her bed wasn't slept in*», де *her bed wasn't slept in* було перекладено як *її ліжко не зім'яте* (Максімов, 2016, с. 129).

Граматичні трансформації поділяються на: транспозицію, граматичну заміну (яка в свою чергу поділяється на морфологічну та синтаксичну заміну (фрагментацію та інтеграцію речення, або ж, як їх частіше називають українською, членування та злиття)), додавання та вилучення.

Транспозиція це структурні зміни в порядку мовних одиниць мови оригіналу в мові перекладу, що можуть відбуватися як на рівні словосполучення, так і на рівні речення чи тексту: *firefly squid – кальмар-світляк, word order – порядок слів*. Продуктивність транспозиції як перекладацької трансформації у більшості випадків пояснюється структурними відмінностями у вираженні теми і реми в різних мовах (Максімов, 2016).

Граматична заміна це заміна однієї частини мови одиниці мови оригіналу іншою частиною мови в мові перекладу (морфологічна заміна), або ж заміна однієї

синтаксичної конструкції іншою (синтаксична заміна): *university library* – *університетська бібліотека*, *trade routes* – *торгові шляхи* (Максімов, 2016).

Додавання це трансформація, яка використовується з метою компенсувати семантичні чи граматичні втрати, що відбуваються під час перекладу: *his wife had been beautiful* – *його дружина колись була гарною* (Максімов, 2016). Додавання часто використовуються разом з транспозицією і граматичною заміною.

Вилучення це протилежна до додавання трансформація, що використовується з метою уникнути в тексті перекладу нагромаджень нерелевантної інформації: *the right to rest and leisure* – *право на відпочинок*, *trade and commerce* – *торгівля* (Максімов, 2016).

Останній тип перекладацьких трансформацій, лексико-граматичні трансформації, виникає через те, що лексичні трансформації часто виникають через необхідність адаптації змісту мови оригіналу до граматичних особливостей мови перекладу. Лексико-граматичні трансформації поділяються на антонімічний переклад, цілісну реорганізацію (в українській мові також трапляється термін «цілісне перетворення»), компенсацію та описовий переклад.

Антонімічний переклад це заміна одиниці мови оригіналу протилежною їй у мові перекладу зі збереженням значення: *hang on* – *не клади слухавку* (Максімов, 2016).

Цілісне перетворення це вираження змісту тексту мови оригіналу такими засобами мови перекладу, що не є ні словниковими, ні контекстуальними еквівалентами його окремих одиниць. Зазвичай використовується для перекладу реалій, ідіом та усталених виразів: *to make mountains from molehills* – *робити з мухи слона* (Максімов, 2016).

Компенсація це трансформація, що використовується при роботі з одиницями, які є важливими для змісту, проте не піддаються іншим способам перекладу. Маються на увазі такі одиниці, переклад яких є неможливим без порушення контексту, проте які є важливими для загальної картини. Отже, компенсація це перекладацька трансформація, яка застосовується до одиниць тексту мови оригіналу як частинок цілісної зв'язної системи, що заміщує одиницю мови оригіналу іншим елементом у мові перекладу з дотриманням відповідності оригінальному змісту та наповнення, та у відповідному місці (Максімов, 2016). Як приклад компенсації, Максімов, С. Є. наводить уривок з роману Чарльза Дікенса «Мартін Чезлвіт» («The Life and Adventures of Martin Chuzzlewit»): *The education of Mr Jonas had been conducted on the strictest principles of the main chance. The very first word he learnt to spell was gain, and the second (when he got into two syllables), money.* – *Виховання пана Джонаса було саме суворе та із народження мало на увазі передусім користь. Перше слово, яке він навчився складати, було «гроші», а друге (коли він дійшов до трискладових слів) – «нажива»* (Максімов, 2016, с. 132).

Нарешті, описовий переклад, або ж експлікація, це трансформація, в ході якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється в мові перекладу словосполученням, яке надає їй повне визначення чи пояснює її: *filter feeders – ті, що харчуються способом фільтрування.* Карабан, В. І. визначає описовий переклад як «прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна)» (Карабан, 2004, с. 297), а Козаченко, І. В. зазначає, що «опис та пояснювальний описовий переклад найпоширенішим способом передачі нових утворень іншою мовою» (Козаченко, 2019, с. 166).

Хоча, як зазначалося на початку цього підрозділу, серед лінгвістів та перекладознавців ще й досі не існує однозначного підходу до визначення та

класифікації перекладацьких трансформацій, класифікація Максимова, С. Є. є досить вичерпною для аналізу матеріалу цього дослідження.

Висновки до Розділу 2

Хоча переклад як загальне явище є досить дослідженим, переклад в контексті окремих галузей, а особливо науково-технічної, і досі залишається актуальним об'єктом досліджень, зокрема через активний розвиток науки та техніки та міжнародної взаємодії в цих сферах.

Переклад це комплексний феномен, що давно перейшов із суто лінгвістичної площини в міждисциплінарну, зокрема відігравши ключову роль у становленні науково-технічних та комерційних зв'язків у другій половині ХХ ст. (Чернікова, 2014).

Існує безліч підходів до визначення терміну «переклад». Перша спроба розробити вичерпну та систематизовану теорію перекладу належить шотландському лінгвісту Кетфорду, Дж. Згідно з його визначенням, «переклад – це процес заміщення текстового матеріалу однієї мови (мови джерела) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (цільової мови)» (Catford, 1965, с. 20). Максимов, С. Є., чия класифікація перекладацьких трансформацій буде використана для аналізу практичного матеріалу в Розділі 3, зазначає, що переклад це двоетапний процес міжмовної та міжкультурної комунікації, під час якого на основі проаналізованого та трансформованого тексту мовою оригіналу перекладач створює інший текст цільовою мовою, який заміщає текст оригіналу в цільовій мові та культурі, крім цього, переклад це інформативний процес, тому основною метою перекладача є найбільш повна передача інформації таким чином, щоб текст перекладу мав такий самий вплив на читача чи слухача в цільовій мові, як і текст оригіналу (Максимов, 2016).

Переклад відіграє ключову роль і є одним з передових шляхів поповнення пласту термінологічної лексики окремих мов (Герасімова, 2016), це пояснюється тим, що, за відсутності адекватних відповідників у мові перекладу, саме перекладачі першими намагаються створити в ній відповідні лексичні еквіваленти (Білозерська та ін., 2010, с. 44).

Основними труднощами при перекладі термінологічної лексики зазвичай є багатозначність певних термінів, вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу, правильне застосування того чи іншого способу перекладу, переклад термінів-неологізмів, абревіатур, різного роду власних імен, назв тощо. Ці труднощі виникають перш за все через розбіжності в картині світу англійської і української мов, особливості багатозначності англійських і українських слів, відсутність у мові перекладу відповідників нових термінів, особливості словотвору і термінотворення в англійській і українській мовах та ін. (Карабан, 2004, с. 273-274).

У більшості наукових робіт, так чи інакше пов'язаних з перекладом термінологічних одиниць, як основні способи перекладу фігурують такі, як описовий переклад, калька (калькування, або дослівний переклад), транскрипція та транслітерація.

Хоча станом на сьогодні й не існує однозначного підходу до перекладу термінологічних одиниць, як і не існує однозначного визначення та класифікації перекладацьких трансформацій, класифікація, запропонована Максимовим, С. Є., є досить вичерпною.

Так, Максимов, С. Є. поділяє перекладацькі трансформації на три основні групи: лексичні (які в свою чергу поділяються на формально лексичні та лексико-семантичні), граматичні та лексико-граматичні. Найчисельнішим типом є лексичні трансформації, які включають транскрипцію, транслітерацію, традиційну фонетичну та графічну репродукцію, транскодування, кальку, що належать до формальних

лексичних трансформацій (деякі вчені також вважають нульове транскодування формальною лексичною трансформацією); та конкретизацію (яку також інколи називають субстанціацією), генералізацію, диференціацію та модуляцію, що належать до лексико-семантичних трансформацій.

Граматичні трансформації поділяються на: транспозицію, граматичну заміну (яка в свою чергу поділяється на морфологічну та синтаксичну заміну (фрагментацію та інтеграцію речення, або ж, як їх частіше називають українською, членування та злиття)), додавання та вилучення.

Лексико-граматичні трансформації виникають через те, що лексичні трансформації часто виникають через необхідність адаптації змісту мови оригіналу до граматичних особливостей мови перекладу. Лексико-граматичні трансформації поділяються на антонімічний переклад, цілісну реорганізацію (в українській мові також трапляється термін «цілісне перетворення»), компенсацію та описовий переклад.

Як зазначалося вище, хоча й не існує однозначного підходу до визначення та класифікації перекладацьких трансформацій, наведена вище є достатньо вичерпною для адекватного аналізу матеріалу цього дослідження та досягнення його мети.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА СПОСОБІВ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ АНГЛОМОВНОЇ ЗООЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Для проведення цього дослідження було відібрано та проаналізовано 400 одиниць англomовної зоологічної термінології та її українськомовні відповідники з документальних серіалів «The Blue Planet/Блакитна планета» та «The Blue Planet II/Блакитна планета II» британського ведучого-натураліста Девіда Аттенборо у співпраці з British Broadcasting Corporation та Discovery Channel.

Варто зазначити, що відбір українськомовних відповідників англomовних одиниць та їхній подальший аналіз здійснювався з використанням варіантів перекладу, запропонованих студією, яка має права на переклад та здійснювала його в Україні, без внесення в них змін з метою збереження адекватності репрезентації, навіть у випадках, коли варіант перекладу, використаний перекладачем, не є найбільш вдалим чи офіційно прийнятим.

Для більшої репрезентативності результатів дослідження, відібрані термінологічні одиниці охоплюють різні сфери зоології, такі як особливості життєдіяльності різних видів, анатомії, фізіології тощо, та суміжні сфери.

У попередньому розділі було зазначено, що існують різні підходи до класифікації термінологічних одиниць, оскільки науковці, що працюють у сфері термінології, виводять таку класифікацію, яка була б релевантною для мети їхніх досліджень. Однією з найбільш універсальних є класифікація термінологічних одиниць за їхньою структурою.

За цією класифікацією, терміни поділяють на прості, які складаються з одного слова; складні, що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс; та складені або, як вони частіше називаються, терміни-словосполучення, що

складаються з двох або більше слів, які пишуться окремо (Коваленко, 2001, с. 256; Герасімова, 2016, с. 181).

У процесі аналізу відібраних термінологічних одиниць було визначено, що найчисленнішим типом є терміни-словосполучення, що склали 193 одиниць із загальних 400, тобто 48.25%. Ці одиниці охоплюють різні аспекти зоології, починаючи з назв окремих видів і закінчуючи фізіологічними процесами, особливостями анатомії, життєдіяльності тощо, наприклад: *surf scoters* – горбоносі турпани, *food chain* – харчовий ланцюг, *gill openings* – зяброві щілини.

Другим за численністю типом стали прості терміни, складаючи 171 одиницю, тобто 42.75% від загальної кількості термінів. Важливим для дослідження спостереженням є те, що більшість одиниць, класифікованих як прості терміни, є одиницями міждисциплінарної термінології, що або перетинаються з іншими науковими галузями, такими як біологія, анатомія тощо (наприклад, *womb* – лоно, *to fertilise* – запліднити тощо), або ж належать до загальної зоологічної термінології, тобто є термінами, що позначають не окремі види (наприклад, *arctic fox* – полярна лисиця, *песець*), а позначають вищі таксономічні категорії, такі як родина чи клас, наприклад *seals* – тюлені, *tuna* – тунець.

Найменш численним типом стали складні терміни, що склали 36 одиниць з 400, тобто 9% від загальної кількості. Переважна більшість термінологічних одиниць цього типу також належать до термінів, що позначають вищі таксономічні категорії, таких як родина, клас, ряд тощо, наприклад, *sailfish* – вітрильник, *lionfish* – риба-лев. Більш того, цей тип включає переважно запозичені терміни, зокрема грецького походження: *echinoderms* – шороховики, *copepods* – ракоподібні.

Результати цього аналізу можна візуалізувати за допомогою такої діаграми:

Рис. 2

У наступних підрозділах відібрані для аналізу одиниці англомовної зоологічної термінології та їхні українськомовні відповідники будуть проаналізовані за класифікацією перекладацьких трансформацій, виведену Максимовим, С. Є.

3.1 Лексичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англомовної зоологічної термінології українською мовою

Лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватності передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу (Карабан, 2004, с. 301).

Загалом, у результаті аналізу було виявлено 292 використання лексичних трансформацій, що складає 73% від загальної кількості трансформацій.

Як було зазначено в попередньому розділі, лексичні трансформації поділяються на формальні лексичні та лексико-семантичні. Так, формальні лексичні трансформації

це такі зміни в одиниці мови оригіналу у мові перекладу, що здійснюються під час перекладу, які змінюють лише структуру одиниці, її «зовнішню форму», без змін семантики, тобто зі збереженням значення. Такими трансформаціями є транскрипція, транслітерація, традиційна фонетична та графічна репродукція, транскодування, калька. Також деякі вчені класифікують нульове транскодування як формальну лексичну трансформацію.

У свою чергу лексико-семантичні трансформації, на відміну від формальних лексичних, це такі перекладацькі трансформації, у ході яких здійснюються зміни не лише у зовнішній структурі одиниці, а й у семантичній структурі також. До цього підтипу включають конкретизацію, генералізацію, диференціацію та модуляцію.

Лексико-семантичні трансформації є досить продуктивним способом перекладу термінологічної лексики, оскільки вони дозволяють адаптувати науково-технічні лексичні одиниці до специфіки мови перекладу та цільового контексту, оскільки певні концепти можуть або не мати точних відповідників, або бути взагалі відсутніми у мові перекладу, і вимагати адаптації для забезпечення адекватності перекладу.

Важливим є спостереження, що, серед найбільш уживаних способів перекладу одиниць термінологічної лексики, згідно з більшістю проаналізованих наукових робіт, зазначених у попередньому розділі, переважна більшість є формальними лексичними трансформаціями.

Це спостереження підкріплюється практичним прикладом: так, з 400 проаналізованих одиниць англomовної зоологічної термінології, 241 була перекладена за допомогою формальних лексичних перекладацьких трансформацій, що становить 60.25% від загальної кількості, тобто переважну більшість.

Крім цього, загальна кількість лексичних трансформацій склала 292, тобто частка формальних лексичних трансформацій серед них склала 82.53%, порівняно з лише 51 лексико-семантичних, тобто 17.47%.

Таким чином, візуалізувати пропорцію формальних лексичних до лексико-семантичних можна таким чином:

Рис. 3

Першим підтипом формальних лексичних трансформацій є транскрипція.

У результаті аналізу практичного матеріалу дослідження було виявлено, що транскрипція була непродуктивним способом перекладу англійської зоологічної термінології, склавши лише 1 випадок з 400, тобто 0.25% від загальної кількості трансформацій і 0.34% від загальної кількості лексичних трансформацій (292).

Prions – *прайони* (ТВР: 385).

Крім очевидної непродуктивності, цей приклад має певні похибки перекладу. Як зазначалося у вступі до Розділу 3, відбір українськомовних відповідників

англомовних одиниць та їхній подальший аналіз здійснювався з використанням варіантів перекладу, запропонованих студією, яка має права на переклад та здійснювала його в Україні, без внесення в них змін з метою збереження адекватності репрезентації, навіть у випадках, коли варіант перекладу, використаний перекладачем, не є найбільш вдалим чи офіційно прийнятим.

Так, під *prions* у серіалі мається на увазі птах виду *Pachyptila turtur*, який в орнітологічній праці «Вітчизняна номенклатура птахів світу» визначається як Пріон сніжний (Фесенко, 2018), тобто правильною трансформацією була б транслітерація, а не транскрипція.

Проте, оскільки серіал 2001 року випуску, і перекладений та дубльований українською був також 2001 року, а, як зазначалося у Розділі 1, підрозділі 1.4, у вітчизняній зоології та термінознавстві роботи проводились дуже хаотично та вибірково, можна припустити, що на той час ще не було виведено офіційно прийняту назву цього виду, або ж роботи, в яких вона згадувалась, не були у відкритому доступі, щоб перекладачі компанії, яка мала права на дубляж, мали на що орієнтуватися у своїй роботі.

Другим підтипом формальних лексичних трансформацій є транслітерація.

У процесі аналізу, транслітерація також виявилась скоріше непродуктивною перекладацькою трансформацією в перекладі англомовної зоологічної термінології українською, склавши 24 одиниці з 400, тобто лише 6% від загальної кількості трансформацій і 8.22% від загальної кількості лексичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Krill* – криль (ТВР: 5)
- *Plankton* – планктон (ТВР: 12)

- *Tuna* – тунець (ТВР: 13)
- *Sardine* – сардина (ТВР: 19)
- *Biomass* – біомаса (ТВР: 20)
- *Arribada* – аррібада (ТВР: 38)
- *Organs* – органи (ТВР: 103)
- *Antennae* – антени (ТВР: 105)
- *Bioluminescence* – біоломінісценція (ТВР: 108)
- *Sperm* – сперма (ТВР: 114)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Як видно з наведених прикладів, більшість термінологічних одиниць, перекладених за допомогою транслітерації за своєю структурою є простими термінами. Варто зазначити, що, як показують і ці приклади також, транслітерація у чистому вигляді трапляється досить рідко і частіше перекладачі вдаються до так званої адаптованої транслітерації, адаптуючи в мові перекладу частину одиниці мови оригіналу для забезпечення природнього звучання та відповідності фонетичній, граматичній тощо структурі цільової мови.

Крім цього, важливим спостереженням є те, що серед цих термінів немає термінів на позначення конкретних аспектів зоології, як наприклад назви видів, а лише загальні зоологічні явища, процеси тощо, або ж міждисциплінарні терміни.

Також, хоча в цьому конкретному дослідженні транслітерація виявилась непродуктивним способом перекладу одиниць англomовної зоологічної термінології, досить обширне різноманіття типів термінів, перекладених за допомогою цієї

трансформації, а також різні сфери їхнього походження вказують, що трансформація має потенціал проявитися як більш продуктивна в інших дослідженнях, наприклад, на іншому матеріалі або ж на більшій кількості досліджуваних одиниць.

Третім підтипом формальних лексичних трансформацій є транскодування.

Аналогічно транслітерації, транскодування також виявилось непродуктивною перекладацькою трансформацією в перекладі англомовної зоологічної термінології українською, склавши 21 випадок з 400, тобто 5.25% від загальної кількості трансформацій і 7.2% від загальної кількості лексичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Siphonophores* – сифонофори (ТВР: 91)
- *Photophores* – фотофори (ТВР: 97)
- *Crinoids* – кріноїди (ТВР: 131)
- *Polyps* – поліпи (ТВР: 133)
- *Tunicates* – тунікати (ТВР: 135)
- *Chimaera* – химера (ТВР: 138)
- *Skeleton* – скелет (ТВР: 145)
- *Haemoglobin* – гемоглобін (ТВР: 159)
- *Jackals* – шакали (ТВР: 210)
- *Penguins* – пінгвіни (ТВР: 225)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Серед прикладів термінів, перекладених за допомогою транскодування, спостерігається аналогічна транслітерації ситуація: відібрані приклади охоплюють різні типи термінів та сфери функціонування зоологічної термінології та суміжних наук (за винятком конкретних видових назв), відповідно, можна зробити аналогічне припущення, що, хоча у випадку цього конкретного дослідження транскодування виявилось непродуктивною перекладацькою трансформацією, вважати його абсолютно непродуктивним при перекладі англomовної зоологічної термінології українською мовою не можна, оскільки при аналізі загальної картини прослідковується потенціал до продуктивності.

Останнім підтипом формальних лексичних трансформацій є калькування.

Як було зазначено в попередньому розділі, калька поділяється на три підтипи, з яких релевантними для цього дослідження є два: морфологічна та семантична калька. Розмежування морфологічної та семантичної кальки є ключовим для забезпечення адекватності та репрезентативності результатів дослідження.

Так, морфологічна калька це такий вид калькування, який забезпечує передачу форми, тоді як семантична калька – передачу змісту, тобто є тим самим перекладом за допомогою словникового відповідника першого порядку.

Загалом, калькування виявилось найпродуктивнішою перекладацькою трансформацією при перекладі англomовної зоологічної термінології українською, склавши 195 випадків з 400, тобто 48.75% від загальної кількості одиниць. Крім цього, калькування склало 195 випадків з 292 усіх лексичних трансформацій, тобто 66.78% усіх лексичних трансформацій.

Зі 195 випадків калькування загалом, морфологічна калька склала 74 одиниці, тобто 18.5% від загальної кількості трансформацій і 25.34% від загальної кількості лексичних трансформацій. Семантична калька склала 121 випадок, тобто 30.25% від

загальної кількості трансформацій і 41.44% від загальної кількості лексичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах.

Морфологічна калька:

- *Blue whale* – синій кит (ТВР: 2)
- *Silky sharks* – шовкові акули (ТВР: 16)
- *Fungal infections* – грибкові інфекції (ТВР: 18)
- *Black-browed albatross* – чорнобривий альбатрос (ТВР: 30)
- *Humpback whales* – горбаті кити (ТВР: 45)
- *Californian sea lions* – каліфорнійський морський лев (ТВР: 48)
- *Glaucus-winged gulls* – сірокрилий мартин (ТВР: 49)
- *Grey whales* – сірі кити (ТВР: 58)
- *Marine mammal* – морський ссавець (ТВР: 60)
- *Colonial jelly* – колоніальна медуза (ТВР: 92)

Семантична калька:

- *Elephant* – слон (ТВР: 4)
- *Crustacean* – ракоподібні (ТВР: 6)
- *To breed* – розмножуватися (ТВР: 8)
- *Fish* – риби (ТВР: 11)

- *Predators* – хижаки (ТВР: 14)
- *Sharks* – акули (ТВР: 15)
- *To nest* – гніздитися (ТВР: 23)
- *Birds* – птахи (ТВР: 31)
- *Turtles* – черепахи (ТВР: 35)
- *Herring* – оселедець (ТВР: 44)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Показовим є те, що переважна більшість термінів перекладених за допомогою морфологічної кальки належать до термінів-словосполучень, тоді як більшість термінів, перекладених за допомогою семантичної кальки – до простих термінів. Крім цього, саме за допомогою морфологічної кальки були перекладені конкретні видові назви з відібраного практичного матеріалу для аналізу. Продуктивність калькування як перекладацької трансформації пояснюється паралельним незалежним розвитком мов. Таким чином, у випадку калькування, результати цього дослідження підтверджують припущення, розглянуті в Розділі 2.

Першою лексичною перекладацькою трансформацією підтипу лексико-семантичних трансформацій є конкретизація.

У результаті аналізу було виявлено 2 випадки конкретизації, що складає 0.5% від загальної кількості трансформацій і 0.68% від загальної кількості лексичних трансформацій.

- *Breeding cycle* – нерест (ТВР: 43)
- *Migratory birds* – перелітні птахи (ТВР: 57)

Така непродуктивність конкретизації як способу перекладу одиниць англomовної зоологічної термінології українською мовою пояснюється тим, характерною ознакою термінології є вимога до високо рівня точності та однозначності, що робить їх достатньо чіткими без додаткової конкретизації.

Другою лексико-семантичною трансформацією є генералізація, або ж узагальнення.

У результаті аналізу було виявлено 27 випадків генералізації, що складає 6.75% від загальної кількості трансформацій і 9.25% від загальної кількості лексичних трансформацій.

Розглянемо на прикладі:

- *Chicks* – пташенята (ТВР: 24)
- *Breeding colony* – гніздова колонія (ТВР: 32)
- *To graze* – годуватися (ТВР: 34)
- *Vultures* – стерв'ятники (ТВР: 42)
- *To hatch* – виводитися (ТВР: 51)
- *Angler fish* – глибоководна риба (ТВР: 109)
- *Skipjack tuna* – тунець (ТВР: 202)
- *Pups* – малюк (ТВР: 212)
- *Cubs* – малюки (ТВР: 222)
- *Blubber* – жир (ТВР: 245)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Використання генералізації у переважній більшості випадків, як і у випадку цього аналізу, пояснюється специфічними вимогами контексту та різницею лексичного наповнення мов у мовній парі. Також, як можна помітити, у деяких випадках перекладач використав генералізацію, коли не мав адекватного чи офіційно прийнятого відповідника.

Останньою лексико-семантичною трансформацією є диференціація, яку логічно згадати одразу після генералізації, оскільки обидві трансформації мають схожу мотивацію використання.

У результаті аналізу було виявлено 22 використання диференціації, тобто 5.5% від загальної кількості трансформацій і 7.53% від загальної кількості лексичних трансформацій.

Розглянемо приклади:

- *Animal* – *істота* (ТВР: 1)
- *Life* – *істоти* (ТВР: 10)
- *Shoal* – *косяк* (ТВР: 26)
- *School* – *згряя* (ТВР: 28)
- *Females* – *самиці* (ТВР: 40)
- *Males* – *самці* (ТВР: 50)
- *Cows* – *самиця* (ТВР: 62)
- *Pod* – *група* (ТВР: 65)

- *Womb* – лоно (ТВР: 66)
- *Jellies* – медузи (ТВР: 87)

Таким чином, розподіл лексичних трансформацій можна візуалізувати за допомогою такої діаграми:

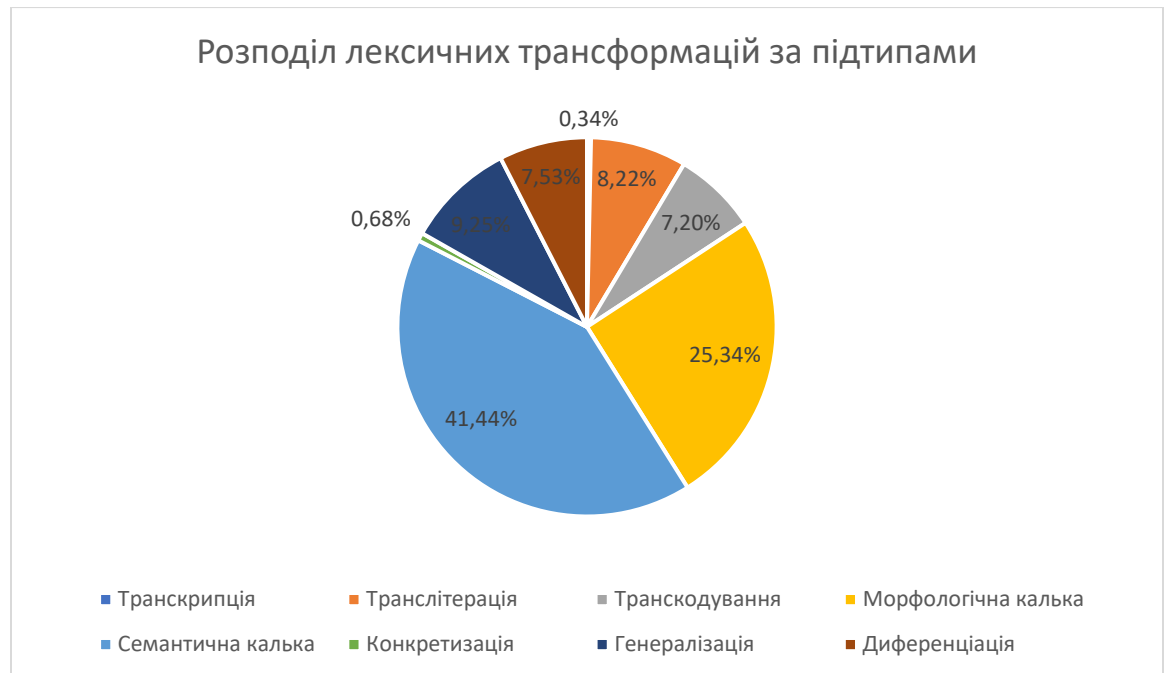

Рис. 4

3.2 Граматичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англомовної зоологічної термінології українською мовою

Карабан, В. І. визначає граматичні трансформації як «зміни граматичних характеристик слів, словосполучень або речень у перекладі» (Карабан, 2004, с. 128-129). Так, граматичні трансформації це такі перекладацькі прийоми, в ході яких граматична одиниця мови оригіналу зазнає змін у значеннях мовних категорій у процесі перекладу. Необхідність граматичних трансформацій зумовлюється різницею граматичних систем мов у мовній парі.

Вичерпна класифікація граматичних трансформацій за підтипами була наведена у Розділі 2.

У результаті аналізу було виявлено 96 використань граматичних трансформацій, що складає 24% від загальної кількості трансформацій.

Першим і найбільш продуктивним підтипом граматичних трансформацій є транспозиція.

Серед відібраного практичного матеріалу в ході аналізу було виявлено 34 використання транспозиції, що складає 8.5% від загальної кількості трансформацій і 35.41% від загальної кількості граматичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Common dolphin* – дельфін-білобочка (ТВР: 27)
- *Bryde whale* – смугастик Брайда (ТВР: 29)
- *Opalescent squid* – кальмари-світляки (ТВР: 74)
- *Hatchet fish* – риба-сокира (ТВР: 94)
- *Gulper eel* – вугор-поглинач (ТВР: 107)
- *Firefly squid* – кальмар-світляк (ТВР: 119)
- *Tripod fish* – риба-тринога (ТВР: 150)
- *Pompeii worms* – хробаки Помпеї (ТВР: 155)
- *Bacterial colonies* – колонії бактерій (ТВР: 160)
- *Remora fish* – риба-лоцман (ТВР: 166)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Логічним є те, що переважна більшість термінологічних одиниць, перекладених за допомогою транспозиції, за типом є термінами-словосполученнями. Крім цього, переважна більшість таких одиниць є термінами на позначення конкретних видових назв. Використання транспозиції пояснюється різницею в структурі складених слів та словосполучень в англійській та українській мовах, а також різницею в положенні теми та реми в лексичних кластерах у цих мовах.

Наступною за численністю граматичною трансформацією є граматична заміна.

У результаті аналізу практичного матеріалу було виявлено 24 використання граматичної заміни, що складає 6% від загальної кількості трансформацій і 25% від загальної кількості граматичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Migration routes* – міграційні шляхи (ТВР: 7)
- *Food chain* – харчовий ланцюг (ТВР: 46)
- *Bonaparte gulls* – Бонапартовий мартин (ТВР: 52)
- *Gill openings* – зяброві щілини (ТВР: 72)
- *Sleeper shark* – спляча акула (ТВР: 73)
- *Egg capsules* – яйцеві капсули (ТВР: 76)
- *Parasites (im.)* – паразитують (ТВР: 85)
- *Sea cucumbers* – морські огірки (ТВР: 127)
- *Sea urchins* – морські їжаки (ТВР: 129)

- *Tube worms* – трубочасті хробаки (ТВР: 158)

Решта прикладів наведені в Додатку 1.

Логічним спостереженням є те, що граматична заміна переважає саме в перекладі термінів-словосполучень. Це пояснюється розбіжністю в структурі термінологічних словосполучень (як і словосполучень загалом) в англійській та українській мовах. Як показують приклади, переклад англомовних термінів-словосполучень часто вимагає заміни іменника в одиниці мовою оригіналу прикметником у мові перекладу, оскільки підпорядкування прикметника іменнику в словосполученнях є більш природнім для української мови.

У випадку цього дослідження, граматична заміна охоплює різні сфери зоологічної термінології, але у переважній більшості випадків застосовується до термінів на позначення видових назв.

Третьою виявленою граматичною трансформацією є додавання.

У результаті аналізу було виявлено 23 використання додавання, що складає 5.75% від загальної кількості трансформацій і 23.95% від загальної кількості граматичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Marine life* – морські форми життя (ТВР: 9)
- *Hammerheads* – акули-молоти (ТВР: 17)
- *Wildebeest* – антилопа гну (ТВР: 21)
- *Ridley turtles* – тихоокеанська черепаха Рідлі (ТВР: 36)
- *Killer whales* – кити-вбивці косатки (ТВР: 64)

- *Scavengers* – пожурачі падали (ТВР: 70)
- *Fang tooth* – риба-шаблезуб (ТВР: 101)
- *Ostracod* – глибинна черепашка (ТВР: 116)
- *Cartilage* – хрящовий скелет (ТВР: 146)
- *Sei whale* – смугач сейвал (ТВР: 163)

Решта прикладів наведена в Додатку 1.

Використання додавання пояснюється необхідністю компенсувати семантичні чи граматичні втрати, що часто трапляються при перекладі, або ж з метою забезпечити адекватну передачу змісту терміну в мові перекладу за допомогою уточнення. У випадку цього дослідження, додавання також охоплює різні сфери зоологічної термінології, але у переважній більшості випадків застосовується до термінів на позначення видових назв.

Останньою граматичною трансформацією є трансформація, полярно протилежна додаванню – вилучення.

У результаті аналізу було виявлено 15 випадків вилучення, що складає 3.75% від загальної кількості трансформацій і 15.625% від загальної кількості граматичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Cape gannets* – олуші (ТВР: 22)
- *Sperm whale* – кашалот (ТВР: 78)
- *Fin ray* – промені (ТВР: 151)

- *Manta ray* – манта (ТВР: 165)
- *Surgeon fish* – осетер (ТВР: 167)
- *Booby birds* – олуші (ТВР: 180)
- *Rudiments of hunting skills* – навички полювання (ТВР: 223)
- *Soft-shelled clams* – м'які молюски (ТВР: 233)
- *Sea-nettle jellyfish* – морська медуза (ТВР: 247)
- *Larval animals* – личинки (ТВР: 268)

Вилучення, як і решта трансформацій граматичного типу, переважно застосовується до термінів-словосполучень. Як і у випадках попередніх наведених граматичних трансформацій, вилучення застосовується переважно в перекладі видових назв, але не виключно. Використання вилучення пояснюється необхідністю запобігти нагромадженню нерелевантної інформації у мові перекладу.

Таким чином, розподіл граматичних трансформацій можна візуалізувати за допомогою такої діаграми:

Рис. 5

3.3 Лексико-граматичні трансформації як спосіб перекладу одиниць англomовної зоологічної термінології українською мовою

Як зазначалося у Розділі 2, лексико-граматичні трансформації виникають через те, що при роботі зі специфічною лексикою, у якій відбуваються кардинальні зміни в процесі перекладу, лексичні трансформації часто спричинені необхідністю адаптації змісту мови оригіналу до граматичних особливостей мови перекладу.

Вичерпна класифікація і визначення лексико-граматичних трансформацій наведена у Розділі 2.

У випадку цього дослідження, єдиним виявленим підтипом лексико-граматичних трансформацій є описовий переклад.

Як зазначалося в попередньому розділі, описовий переклад є одним з найпоширеніших способів перекладу термінологічних одиниць і є таким прийомом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення,

термін чи фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна) (Карабан, 2004, с. 297).

У результаті аналізу було виявлено 12 використань описового перекладу, що складає 3% від загальної кількості трансформацій і 100% лексико-граматичних трансформацій.

Розглянемо на прикладах:

- *Bronze whaler sharks* – короткохвості сірі акули (ТВР: 25)
- *Hatchlings* – молоді черепашки (ТВР: 39)
- *Non-breeding females* – самиці, що народили потомство (ТВР: 61)
- *Calves* – новонароджені китенята (ТВР: 63)
- *Filter feeders* – ті, що харчуються способом фільтрування (ТВР: 136)
- *To pup* – народження малюків-тюленів (ТВР: 213)
- *Nursing period* – дбати про своїх малюків (ТВР: 216)
- *Suckling* – молоко (ТВР: 217)
- *Baleen whales* – кити, які мають китовий вус (ТВР: 240)
- *Handfish* – риба, що переміщається на модифікованих плавцях (ТВР: 283)

Як видно з прикладів, описовий переклад застосовується тоді, коли одиниця мовою оригіналу наділена такими якостями, для забезпечення адекватного перекладу яких у мові перекладу бракує еквівалентних засобів.

Оскільки описовий переклад є єдиною лексико-граматичною трансформацією, а отже складає 100%, візуалізація цього результату за допомогою діаграми не є необхідною.

Висновки до Розділу 3

У Розділі 3 було проаналізовано та класифіковано 400 одиниць англомовної зоологічної термінології та їхні українськомовні відповідники на матеріалі документальних серіалів «The Blue Planet/Блакитна планета» та «The Blue Planet II/Блакитна планета II» британського ведучого-натураліста Девіда Аттенборо у співпраці з British Broadcasting Corporation та Discovery Channel.

Перед аналізом перекладацьких трансформацій, відібрані термінологічні одиниці було проаналізовано за структурою термінів та сферою їхнього вжитку. Було визначено, що найчисленнішим типом є терміни-словосполучення, що склали 193 одиниць із загальних 400, тобто 48.25%. Ці одиниці охоплюють різні аспекти зоології, починаючи з назв окремих видів і закінчуючи фізіологічними процесами, особливостями анатомії, життєдіяльності тощо.

Другим за численністю типом було визначено прості терміни, що склали 171 одиницю, тобто 42.75% від загальної кількості термінів. Більшість таких одиниць є одиницями міждисциплінарної термінології, що або перетинаються з іншими науковими галузями, такими як біологія, анатомія тощо, або ж належать до загальної зоологічної термінології, тобто є термінами, що позначають не окремі види, а позначають вищі таксономічні категорії, такі як родина чи клас.

Найменш численним типом стали складні терміни, що склали 36 одиниць з 400, тобто 9% від загальної кількості. Переважна більшість термінологічних одиниць цього типу також належать до термінів, що позначають вищі таксономічні категорії,

таких як родина, клас, ряд тощо. Більш того, цей тип включає переважно запозичені терміни, зокрема грецького походження.

Найпродуктивнішим та найчисельнішим типом перекладацьких трансформацій стали лексичні трансформації, склавши 292 випадки, тобто 73% від загальної кількості трансформацій, тоді як граматичні та лексико-граматичні були менш продуктивні, склавши 96 та 12 одиниць, тобто 24% та 3% від загальної кількості трансформацій відповідно.

Візуалізувати ці результати можна за допомогою такої діаграми:

Рис. 6

Серед лексичних трансформацій найпродуктивнішою трансформацією є калькування, що склало 195 використання, тобто 48.75% від загальної кількості трансформацій. Також було виявлено 27 випадків використання генералізації, що складає 6.75% від загальної кількості трансформацій, 24 використання транслітерації (6%), 22 використання диференціації (5.5%), 21 використання транскодування (5.25%), 2 використання конкретизації (0.5%) та 1 використання транскрипції (0.25%).

Серед граматичних трансформацій найпродуктивнішим підтипом є транспозиція, що склала 34 одиниці, тобто 8.5% від загальної кількості трансформацій. Також було виявлено 24 випадки використання граматичної заміни (6%), 23 випадки додавання (5.75%) та 15 випадків вилучення (3.75%)

Серед лексико-граматичних трансформацій було виявлено лише один підтип – описовий переклад, що складає 12 використань, тобто 3% від загальної кількості трансформацій.

Отримані результати можна візуалізувати за допомогою такої діаграми:

Рис. 7

ВИСНОВКИ

У Розділі 1 було проаналізовано теоретичні джерела для визначення особливостей термінології як об'єкта лінгвістичних досліджень. У результаті аналізу було визначено, що наразі не існує одного універсального визначення поняття «термін». У цьому дослідженні визначаємо термін як деяку лексичну одиницю на позначення конкретного явища в науці чи техніці, наділену певною універсальністю, точністю та переважною однозначністю визначення.

Було визначено, що існує декілька способів класифікації термінів, найпопулярнішими з яких є за сферою вжитку (згідно з якою терміни поділяються на загальнонаукові, міждисциплінарні та вузькоспеціальні) та за будовою (прості, складні та складені, або ж терміни-словосполучення).

У результаті дослідження особливостей та загального становища зоологічної термінології в науці, було визначено, що становище зоологічної термінології в науці, зокрема в українській, є парадоксальним, оскільки, хоча лексика на позначення живих організмів, процесів їхньої життєдіяльності тощо і є одним з найстаріших лексичних пластів, ступінь його опрацювання й досі є незадовільним. Так, у випадку української науки це пояснюється тривалим гальмуванням суто української науки численними репресіями з боку радянського союзу.

Станом на сьогодні, як в Україні, так і закордоном проводяться різнопланові дослідження зоологічної термінології, проте, зважаючи на досить низький рівень дослідженості і відсутність систематичності і централізованості в роботі, зоологічна термінологія залишається актуальним предметом дослідження для вчених-лінгвістів.

Розділ 2 присвячений дослідженню термінології у сфері перекладознавства, оскільки переклад відіграє ключову роль і є одним з передових шляхів поповнення пласту термінологічної лексики окремих мов. Під перекладом розуміємо процес

заміщення текстового матеріалу однієї мови (мови джерела) еквівалентним текстовим матеріалом іншої мови (цільової мови).

Було визначено, що в більшості наукових робіт як основні способи перекладу термінологічних одиниць визначають описовий переклад, кальку (калькування, або дослівний переклад), транскрипцію та транслітерацію.

Було розглянуто класифікацію перекладацьких трансформацій, запропоновану Максимовим, С. Є., яка була використана в Розділі 3 для аналізу практичного матеріалу.

Так, Максимов, С. Є. поділяє перекладацькі трансформації на три основні групи: лексичні (які в свою чергу поділяються на формально лексичні та лексико-семантичні та включають транскрипцію, транслітерацію, традиційну фонетичну та графічну репродукцію, транскодування, кальку, що належать до формальних лексичних трансформацій; та конкретизацію, генералізацію, диференціацію та модуляцію, що належать до лексико-семантичних трансформацій.), граматичні (поділяються на транспозицію, граматичну заміну, додавання та вилучення) та лексико-граматичні (поділяються на антонімічний переклад, цілісну реорганізацію (цілісне перетворення), компенсацію та описовий переклад).

У Розділі 3 було проаналізовано та класифіковано 400 одиниць англomовної зоологічної термінології та їхні українськомовні відповідники на матеріалі документальних серіалів «The Blue Planet/Блакитна планета» та «The Blue Planet II/Блакитна планета II» британського ведучого-натураліста Девіда Аттенборо у співпраці з British Broadcasting Corporation та Discovery Channel.

Було визначено, що найчисленнішим типом термінів є термінословосполучення, що склали 193 одиниць із загальних 400, тобто 48.25%, а найпродуктивнішим типом трансформацій є лексичні трансформації, що склали 292

використання, тобто 73% від загальної кількості трансформацій, серед яких найпродуктивнішим типом стало калькування, склавши 195 використань, тобто 48.75% від загальної кількості трансформацій, що підтверджує висунуту в Розділі 2 гіпотезу про продуктивність калькування в перекладі термінологічних одиниць.

Таким чином, поставлені завдання було виконано і поставленої мети дослідження було досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Барнич І.І. Поняття «фахова мова» і «термінологія» в німецькій і українській мовах Науковий журнал ЛДУ БЖД «Львівський філологічний часопис»: зб. наук. праць. № 3. 2018. С. 9 –14
- 2) Білозерська, Л. П., Возненко, Н. В., & Радецька, С. В. (2010). *Термінологія та переклад*. Нова книга.
- 3) Борисевич І.П., Ратомська Л.В. Термінознавство та особливості перекладу термінів українською мовою. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2012. № 2 (4) С. 22–229.
- 4) Боярова, Л.Г. (2004), "Мовне планування й термінологія", Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології", Національний університет "Львівська політехніка", Львів, 503, с. 27
- 5) Боярова, Л. (2006), "Українська термінологія як об'єкт мовно-го планування", Wiener Slawistischer Almanach, 58, сс. 223–233.
- 6) Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз: монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 361 с
- 7) Вакуленко, М. О. (2023). Сучасна українська термінологія: методологія, кодифікація, лексикографічна практика [Дис. д-ра філол. наук]. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
- 8) Герасімова О. М. Особливості перекладу термінів (на прикладі прикордонного дискурсу) Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. № 22, 2016. С. 180-182.
- 9) Головацький, Я., Шашкевич, Г. & Вислобоцький, Ю. (1851), *Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs* (= Правничо-політична термінологія для слов'янських мов, уживаних в Австрії), Aus der K.K. Hobund Staatsdruckerei, Wien.
- 10) Гродзинський, Д. М., Симоненко, Л. О., Годована, М. П., Овсейчик, С. В., Туровська, Л. В., & Яценко, Н. О. (2012). *Словник української біологічної термінології*. Василькова, Л. М. (Ред.). Київ: КММ.
- 11) Д'яков, А.С., Кияк, Т.Р. & Куделько, З.Б. (2000), *Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспект*, Видавничий дім "КМ Academia", Київ
- 12) Жаравін, О. С. (2014). *Особливості перекладу термінології футболу на матеріалі німецькомовних онлайн коментарів* [Кваліфікаційна робота магістра]. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка.

- 13) Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: Поняття і терміни: У 4-х томах. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 1–4.
- 14) Іващенко, В. (2015), "Періодизація історії становлення украї́нської наукової термінології на тлі термінологічної діяльності в Україні: традиційні виміри", Термінологічний вісник, 3(1), сс. 5–16
- 15) Іващенко В. Сучасне українське теоретичне термінознавство: віхи становлення // Слов'янське термінознавство кінця ХХ — початку ХХІ століть. Київ: Жнець, 2018. С. 31-74.
- 16) Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І.Карабан. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 576 с
- 17) Кияк Т.Р. Фахові мови та проблеми термінознавства. Нова філологія: зб. наук. праць. Запоріжжя : ЗНУ, 2007. № 27. С. 203–208.
- 18) Клімзо Б. М. Ремесло технічного перекладача. Про англійську мову, переклад і перекладачів науково-технічної літератури. Володимир-Волинський: Валент, 2003. 288 с
- 19) Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: навчальний посібник. К. : Книга, 2001. 290 с.
- 20) Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови / І. Козаченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – № 25. Том 2. – С. 166 –168.
- 21) Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця, 2001. 448 с.
- 22) Кочан, І. (2011), "Українське термінознавство 1920-х років: погляд з позицій ХХІ століття", Вісник Львівського університету. Серія філологічна, 52, сс. 122–129.
- 23) Кочан, І. (2011), "Українське термінознавство 1940–1950-х ро-ків", Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології", 709, сс. 74–78.
- 24) Кочан, І. (2012), "Українське термінознавство 1960–1990-х ро-ків", Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми української термінології", 733, сс. 24–28.
- 25) Кочан, І. (2012), Українське термінознавство в іменах, Літопис, Львів.
- 26) Лобода, В. А. (2019). Перекладацькі трансформації: Дефінітивний характер та проблема класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, серія "Філологія", 4*. Одеса: Гельветика.
- 27) Максимов, С. Є. (2016). Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). (3-тє вид.). Вид. центр КНЛУ.

- 28) Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови: Підручник для ін-тів і фак. інозем. мов. Харків: Основа, 1993. 256 с.
- 29) Нідзельська, Ю. М. (2024). Основні особливості перекладу термінів. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations*, 66–69.
- 30) Огієнко, І. (2001), "Інститут Української Наукової Мови в Києві. Термінологічні словники"
- 31) Панько, Т.І., Кочан, І.М. & Мацюк, Г.П. (1994), Українське термінознавство, Світ, Львів.
- 32) Переклад як вид мовленнєвої діяльності. Особливості юридичного перекладу / Л.Ф. Чернікова // *Культура народів Причорномор'я*. — 2014. — № 267. — С. 180-184.
- 33) Перерва В. В. Латинь. Ботанічна термінологія. Кривий Ріг : КДПУ, 2020. 120 с.
- 34) Секунда Т. Принципи складання української термінології. Вісник Ін-ту української мови ВУАН, 1930. Вип. 2. С. 11-21.
- 35) Скороходько, Е. Ф. (2006). Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): [монографія] / Е. Ф. Скороходько. – К.: Логос, 99 с.
- 36) Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. К.: Вища шк., 1997. 493 с.
- 37) Фесенко, Г. В. – Вітчизняна номенклатура птахів світу. – Кривий Ріг : ДІОНАТ, 2018. – 580 с.
- 38) Фурт, Д. В. (2018). Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 17, 272–281. <https://doi.org/10.31812/filstd.v17i0.196>
- 39) Харченко, Я. О. (2025). Англomовна спортивна термінологія: структура, семантика, особливості відтворення українською мовою [Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»]. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».
- 40) Хацер Г. О. Особливості перекладу термінів-словосполучень та складних термінів (на прикладі текстів банківських звітів). *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності “Львівський філологічний часопис”* № 1, 2017. С. 86-89.
- 41) Холодний, Гр. (1928), "Які мають бути словники Інституту Української Наукової Мови", *Пролетарська Правда*, 165, с.

- 42) Холодний, Гр. (1928), "До історії організації термінологічної справи на Україні", Вісник Інституту Української Наукової Мови, 1, с. 9–20.
- 43) Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с
- 44) Шевчук С.В. Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. К.: Алерта, 2011. 696 с.
- 45) Шеремета, Л. П. (2021). Теоретичні основи дослідження медичної термінології: поняття про термінознавство. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*, 47(2), 154–156
- 46) Шинкарук, В. Д., & Харченко, С. В. (2020). Перспективні напрями вивчення зоологічної номенклатури: лінгвокогнітивний вимір. *International Journal of Philology*, 24(1), 6-14. <https://doi.org/10.31548/philolog2020.01.006>
- 47) Arntz R., Picht H. Einführung in die Terminologiearbeit. Hildesheim, Zürich, New York : Georg Olms Verlag, 1989. 344 S.
- 48) Bodson, Liliane. (2014) Zoological Knowledge in Ancient Greece and Rome. CAMPBELL G.L. (ed.), *The Oxford Handbook of Animals in Classical Thought and Life*, Oxford, Oxford University Press, 556-578.
- 49) Bolzano, B. Wissenschaftslehre. Sulzbach: Seidel, 1837
- 50) Bourigault Didier and Anne Condamines. Terminology & Artificial Intelligence. Toulouse : Univ. de Toulouse; 1993. 134 p.
- 51) Brentano, F. Kategorienlehre. Leipzig, 1933
- 52) Brentano, F. Psychologie vom empirischen Standpunkt. Leipzig: Duncker und Humblot, 1874
- 53) Budin G. Prospects of a philosophy of Terminology // Terminology Science and research: Journal of the International Institute for Terminology (IITF). Termnet Publisher. Vol. 14. 2003. P. 71–80
- 54) Bunge, Mario (1983). Epistemology & Methodology II: Understanding the World. *Treatise on Basic Philosophy*. Vol. 6. Dordrecht: Reidel. doi:10.1007/978-94-015-6921-7
- 55) Cabré, M. Teresa. 1999. Terminology. Philadelphia, PA, USA: John Benjamins Publishing Company
- 56) Castellví, M. T. C. (2003). Theories of terminology: Their description, prescription and explanation. *Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication*, 9(2), 163-199.
- 57) Catford J.C. A linguistic theory of translation. An essay in applied linguistics. Oxford University Press, 1965. 103 p.
- 58) Felber J. H. Terminology Manual. Paris: Unecko/ Infoterm, 1984. 426 p
- 59) Felber, J. H. Allgemeine Terminologielehre, Wissenslehre und Wissenstechnik. Theoretische Grundlagen und philosophische Betrachtungen. Wien: TermNet, 2001

- 60) Grinev S. Terminological foundations of reasoning: towards the general theory of evolution of human knowledge // Terminology Science and research: Journal of the International Institute for Terminology (IITF). Termnet Publisher. Vol. 14. 2003. P. 41–51
- 61) Harris Zellig. Co-occurrence and transformations in linguistic structure. // Language. – Vol. 33. №3, 1957. – P. 283-340.
- 62) Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache. – Berlin: Akademie-Verlag, 1987. – 308 S.
- 63) Korunets, I. V. (2017). Theory and Practice of Translation (5th ed.). Nova Knyha.
- 64) Munday, J. (2016). *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. Taylor & Francis Group.
- 65) Newmark, P. (1988). A Textbook of Translation. New York: Prentice Hall.
- 66) Nida, E. A. (1964). Towards a science of translation, with special reference to principles and procedures involved in Bible translating. Leiden: Brill.
- 67) Nord, Christiane (1997) *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*, Manchester: St Jerome.
- 68) Nord, Christiane (2005) *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*, translated by Christiane Nord and Penelope Sparrow, 2nd edition, Amsterdam: Rodopi.
- 69) Otman G. Les Représentations Sémantiques en Terminologie. Paris: Masson, 1996. 216 p.
- 70) Savory T. H. The language of science. London : Andre Deutsch; 1967. 173 p. C. 21
- 71) Shaw, P. (2016). Three types of zoological common names and their formation processes. *Nordic Journal of English Studies*, 15(2), 171-187.
- 72) Smith, B. Austrian Philosophy. The Legacy of Franz Brentano. Open Court. 1994
- 73) Taylor J. R. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistics Theory. 2nd edition. Oxford : Oxford University Press, 1995. 312 p.
- 74) Tuomela, Raimo (1987). "Science, Protoscience, and Pseudoscience". In Pitt, Joseph C.; Pera, Marcello (eds.). *Rational Changes in Science : Essays on Scientific Reasoning*. Boston Studies in the Philosophy of Science. Vol. 98. Dordrecht: Springer Netherlands. pp. 83–102. doi:10.1007/978-94-009-3779-6. ISBN 978-9400937802.
- 75) Vermeer, H. J. "Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie." *Lebende Sprachen* 23 (1978): 99-102.

- 76) Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexicographie. 3. Aufl. Bonn: Romanistischer Verlag, 1991. 154 p.
- 77) Wüster E. The road to Infoterm: two reports prepared on behalf of UNESCO. Published by Pullach Isartal: Verlag Dokumentation, 1974. 184 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Watch The Blue Planet Season 1 Episode 1: Ocean World full HD on SFlix Free.* (n. d.) SFlix. <https://sflix2.to/watch-tv/free-the-blue-planet-hd-37851.5088766>
2. *Watch The Blue Planet II Season 1 Episode 1: Ocean World full HD on SFlix Free.* (n. d.) SFlix. <https://sflix.ps/tv/free-blue-planet-ii-hd-37639>
3. *Серіал «Блакитна планета» (1 сезон) українською онлайн.* (n. d.) UAserial. <https://uaserial.com/the-blue-planet/season-1>
4. *Серіал «Блакитна планета II» (1 сезон) українською онлайн.* (n. d.) UAkino.best. <https://uakino.best/seriesss/dokumentalni/9212-blakitna-planeta-2.html>

ДОДАТКИ

Додаток 1

№	English	Ukrainian
1.	Animal	Істота
2.	Blue whale	Синій кит
3.	Dinosaur	Динозавр
4.	Elephant	Слон
5.	Krill	Криль
6.	Crustacean	Ракоподібні
7.	Migration routes	Міграційні шляхи
8.	To breed	Розмножуватися
9.	Marine life	Морські форми життя
10.	Life	Істоти
11.	Fish	Риби
12.	Plankton	Планктон
13.	Tuna	Тунець
14.	Predators	Хижаки
15.	Sharks	Акули
16.	Silky sharks	Шовкові акули
17.	Hammerheads	Акули-молоти
18.	Fungal infections	Грибкові інфекції
19.	Sardine	Сардина
20.	Biomass	Біомаса
21.	Wildebeest	Антилопа гну
22.	Cape gannets	Олуші
23.	To nest	Гніздитися
24.	Chicks	Пташенята
25.	Bronze whaler sharks	Короткохвості сірі акули
26.	Shoal	Косяк
27.	Common dolphin	Дельфін-білобочка
28.	School	Зграя
29.	Bryde whale	Смугастик Брайда
30.	Black-browed albatross	Чорнобривий альбатрос
31.	Birds	Птахи
32.	Breeding colony	Гніздова колонія
33.	Phytoplankton	Фітопланктон
34.	To graze	Годуватися
35.	Turtles	Черепахи
36.	Ridley turtles	Тихоокеанська черепаха Рідлі

37.	Lay eggs	Відкладати яйця
38.	Arribada	Аррібада
39.	Hatchlings	Молоді черепашки
40.	Females	Самиці
41.	Nesting	Гніздування
42.	Vultures	Стерв'ятники
43.	Breeding cycle	Нерест
44.	Herring	Оселедець
45.	Humpback whales	Горбаті кити
46.	Food chain	Харчовий ланцюг
47.	Steller's sea lions	Сивуч
48.	Californian sea lions	Каліфорнійський морський лев
49.	Glaucus-winged gulls	Сірокрилий мартин
50.	Males	Самці
51.	To hatch	Виводитися
52.	Bonaparte gulls	Бонапартовий мартин
53.	Flock	Зграя
54.	Surf scoters	Горбоносі турпани
55.	Bear	Ведмідь
56.	Spawning	Нерест
57.	Migratory birds	Перелітні птахи
58.	Grey whales	Сірі кити
59.	Baleen	Китовий вус
60.	Marine mammal	Морський ссавець
61.	Non-breeding females	Самиці, що народили потомство
62.	Cows (female whales)	Самиця
63.	Calves	Новонароджені китенята
64.	Killer whales	Кити-вбивці косатки
65.	Pod	Група
66.	Womb	Лоно
67.	Carcass	Труп
68.	Body	Тіло
69.	Hagfish	Міксини
70.	Scavengers	Пожирачі падалі
71.	Arm	Рука
72.	Gill opening	Зяброві щілини
73.	Sleeper shark	Спляча акула
74.	Opalescent squid	Кальмари-світляки
75.	Tentacles	Щупальця
76.	Egg capsules	Яйцеві капсули

77.	To fertilise	Запліднити
78.	Sperm whale	Кашалот
79.	Lungs	Легені
80.	Amphipod	Амфіпод
81.	Head	Голова
82.	Eyes	Очі
83.	Prey	Здобич
84.	Phronima	Фроніма
85.	Parasites (im.)	Паразитують
86.	Invertebrates	Безхребетні
87.	Jellies	Медузи
88.	Cilia (pl. From cilium)	Війки
89.	Comb jellie	Мерехтливі медузи
90.	Copepods	Ракоподібні
91.	Siphonophores	Сифонофори
92.	Colonial jelly	Колоніальна медуза
93.	Stinging cells	Жалючі клітини
94.	Hatchet fish	Риба-сокира
95.	Tubular eyes	Трубчасті очі
96.	Bellies	Черевце
97.	Photophores	Фотофори
98.	Countershadin	Гра тіней
99.	Teeth	Зуби
100.	Mouth	Паща
101.	Fang tooth	Риба-шаблезуб
102.	Deep sea jelly	Глибоководна медуза
103.	Organs	Органи
104.	Hairy angler	Волохатий морський чорт
105.	Antennae	Антени
106.	Tail	Хвіст
107.	Gulper eel	Вугор-поглинач
108.	Bioluminescence	Біолюмінісценція
109.	Angler fish	Глибоководна риба
110.	Bacteria	Бактерії
111.	Stomach	Шлунок
112.	Mate	Партнер
113.	Blood	Кров
114.	Sperm	Сперма
115.	Shrimp	Креветка
116.	Ostracod	Глибинна черепашка

117.	Gigantocypris	Гігантоциприс
118.	Periphylla	Періфіли
119.	Firefly squid	Кальмар-світляк
120.	Camouflage	Маскування
121.	Living organisms	Живі організми
122.	Tiny grazers	Крихітні рослиноїдні
123.	Coral reefs	Коралові рифи
124.	Marine snow	Морський сніг
125.	Organic matter	Органічна матерія
126.	Echinoderms	Шороховики
127.	Sea cucumbers	Морські огірки
128.	Brittle stars	Ламкі зірки
129.	Sea urchins	Морські їжаки
130.	Herds	Зграї
131.	Crinoids	Кріноїди
132.	Sea lilies	Морські лілії
133.	Polyps	Поліпи
134.	Mushroom coral	Стрічкові корали
135.	Tunicates	Тунікати
136.	Filter feeders	Ті, що харчуються способом фільтрування
137.	Polychaete worm	Багатощитинковий хробак
138.	Chimaera	Химера
139.	Sensory pits	Чутливі заглибки
140.	Conger eel	Морський вугор
141.	Six gilled shark	Шестизяброва акула
142.	Fossils	Викопні
143.	Jaws	Щелепи
144.	Flank	Бік
145.	Skeleton	Скелет
146.	Cartilage	Хрящовий скелет
147.	Bones	Кістки
148.	Vertebra	Хребет
149.	Rattails	Борозновини
150.	Tripod fish	Риба-тринога
151.	Fin ray	Промені
152.	Octopus	Восьминіг
153.	Skin	Шкіра
154.	Ears	Вуха
155.	Pompeii worms	Хробаки Помпеї

156.	Mussels	Мідії
157.	White crabs	Білі краби
158.	Tube worms	Трубчасті хробаки
159.	Haemoglobin	Гемоглобін
160.	Bacterial colonies	Колонії бактерій
161.	Squat lobsters	Кремезні лобстери
162.	Striped marlin	Смугастий марлін
163.	Sei whale	Смугач сейвал
164.	Scales	Луска
165.	Manta ray	Манта
166.	Remora fish	Риба-лоцман
167.	Surgeon fish	Осетер
168.	Larvae	Личинки
169.	Yellow-fin tuna	Жовтоплавцевий тунець
170.	Storm petrel	Буревісник
171.	Sea gooseberries	Морський агрус
172.	Pacific spotted dolphin	Тихоокеанські смугасті дельфіни
173.	Sonar	Сонар
174.	Mackerel	Скумбрія
175.	Sailfish	Вітрильник
176.	Blue shark	Блакитна акула
177.	Pilot fish	Риба-лоцман
178.	Blue-fin tuna	Блакитноплавцевий тунець
179.	Blood vessels	Кровоносні судини
180.	Booby birds	Олуші
181.	Membranes	Мембрани
182.	Flying fish	Летючі риби
183.	Wahoo	Бересклет
184.	Rockfish	Морський окунь
185.	Sunfish	Риба-сонце
186.	Bony fish	Кісткова риба
187.	Half-moon fish	Риба-півмісяць
188.	Gulls	Чайки
189.	Beaks	Дзьоби
190.	Reef fish	Рифові рибки
191.	Trevally	Треваллі
192.	Blue maomao	Блакитні акули макао
193.	Fry	Молоді рибки
194.	Coastal fish	Узбережні риби
195.	White-tip reef sharks	Білоносі/південні рифові акули

196.	Bonito	Боніто
197.	Jack	Баракуди
198.	Anchovetta	Хамса
199.	Spinner dolphins	Крутії-дельфіни
200.	Pilot whale	Кулеголовий дельфін
201.	Cory's shearwaters	Буревісники Корі
202.	Skipjack tuna	Тунець
203.	Walruses	Моржі
204.	Bowhead whale	Полярний/Гренландський кит
205.	Fat	Жир
206.	Belugas	Кити-білуги
207.	Polar bears	Полярні ведмеді
208.	Fur	Хутро
209.	Arctic foxes	Полярні лисиці, песці
210.	Jackals	Шакали
211.	Seals	Тюлень
212.	Pups	Малюк
213.	To pup	Народження малюків-тюленів
214.	Harp seals	Гренландські тюлені
215.	Coat	Хутро
216.	Nursing period	Дбати про своїх малюків
217.	Suckling	Молоко
218.	Hooded seal	Тюлень-хохлун
219.	Ringed seals	Кільчасті нерпи
220.	Lair	Барліг
221.	Dens	Барлоги
222.	Cubs	Малюки
223.	Rudiments of hunting skills	Навички полювання
224.	Brunnich's guillemots	Товстодзьобі кайри
225.	Penguins	Пінгвіни
226.	Foxes	Лисиці
227.	Arctic cod	Арктична тріска
228.	Narwhals	Нарвали
229.	Tusks	Бивні
230.	Feeding grounds	Місця харчування
231.	Moulting	Линяють
232.	Bristles	Вуса
233.	Soft-shelled clams	М'які молюски
234.	Emperor penguins	Імператорські пінгвіни
235.	Weddell seal	Тюлень Ведделла

236.	Breathing holes	Дихальні ополонки
237.	Legs	Ніжки
238.	Chinstrap penguins	Арктичні пінгвіни
239.	Minke whales	Кити Мінке
240.	Baleen whales	Кити, які мають китовий вус
241.	Fur seals	Хутрові тюлені
242.	Leopard seals	Морський леопард
243.	Top predators	Найбільший хижак
244.	Grey seals	Сірі тюлені
245.	Blubber	Жир
246.	Common jellyfish	Звичайні крихітні медузи
247.	Sea-nettle jellyfish	Морська медуза
248.	Basking shark	Акула
249.	Anemones	Анемони
250.	Sea squirts	Асцидії
251.	Gorgonians	Горгонові корали
252.	Blacksmith fish	Риби-ковалі
253.	Californian sea otters	Каліфорнійські морські видри
254.	Shellfish	Молюски
255.	Garibaldi fish	Риби гарібальді
256.	Bryozoans	Бріозої
257.	Spider	Павук
258.	Harbour seal	Звичайний тюлень
259.	Bat ray	Скат
260.	Kelp bass	Окунь
261.	Fan tailed sole	Широкохвостий палтус
262.	Mantid shrimps	Печерні креветки
263.	Sea slug	Морський слимак
264.	Janolus	Янолюс
265.	Navanax	Наванакс
266.	Slime trail	Слизький слід
267.	Atlantic lobster	Атлантичний омар
268.	Larval animals	Личинки
269.	Claws	Клешні
270.	Common octopus	Восьминіг
271.	Pacific salmon	Тихоокеанський лосось
272.	Salmon shark	Лососева акула
273.	Great white shark	Велика біла акула
274.	Auklet	Гагари
275.	Murres	Гагари

276.	Yellowtail rockfish	Жовтохвостий морський окунь
277.	Divers	Пірначі
278.	Pacific white-sided dolphin	Тихоокеанські білобокі дельфіни
279.	Embryo	Ембріон
280.	Dogfish	Морська собака
281.	Melibe	Мелібе
282.	Hooded sea slug	Морський слимак
283.	Handfish	Риба, що переміщається на модифікованих плавцях
284.	Australian squid	Австралійські кальмари
285.	Leafy sea dragon	Морський дракон
286.	Sea horse	Морський коник
287.	Orca	Косатки
288.	Echolocation	Ехолокація
289.	Swim bladders	Плавальний міхур
290.	Coral larva	Личинки коралів
291.	Reef animals	Рифові тварини
292.	Christmas tree worms	Ялинкові хробаки
293.	Whale sharks	Китові акули
294.	Flesh	Плоть
295.	Tissue	Тканина
296.	Butterfly fish	Риба-метелик
297.	Diges	Поглинати
298.	Crown of thorns starfish	Колюча морська зірка
299.	Humphead parrotfish	Шишкувата риба-папуга
300.	Guano	Гній
301.	Terns	Крячки
302.	Seabirds	Морські птахи
303.	Silversides	Материнки
304.	Sponge	Губки
305.	Bees	Бджоли
306.	Glassfish	Скляна риба
307.	Redmouth grouper	Червоноротий морський окунь
308.	Lionfish	Риба-лев
309.	Ambush predators	Майстри засідки
310.	Spines	Шипи
311.	Harlequin shrimp	Креветки-арлекіни
312.	Starfish	Морська зірка
313.	Powder blue tangs	Блакитна риба-хірург
314.	Convict tangs	Риба

315.	Basket star	Морська зірка
316.	Marbled rays	Скати
317.	Electroreceptors	Електрорецептори
318.	Brown surgeonfish	Риби-хірурги
319.	Fusiliers	Фузільєри
320.	Banded pipefish	Риба
321.	Courtship	Залицяння
322.	Flamboyant cuttlefish	Розкішна каракатиця
323.	Pregnancy	Вагітність
324.	Offsprings	Нашадки
325.	Reproduce sexually	Відтворюватися статево
326.	Eggs	Ікра
327.	Cross-fertilisation	Перехресне запліднення
328.	Finback whales	Кит-смугастик
329.	Meiofauna	Мікроорганізми
330.	Sand bubbler crab	Піщаний краб
331.	Snails	Слимак
332.	Knot	Побережник
333.	Waders	Чаплі
334.	Flounder	Камбала
335.	Ospreys	Яструби-рибоїди
336.	Sand lancet	Риба
337.	Barnacles	Мідії морські качечки
338.	Racoons	Єноти
339.	Kits	Малюки
340.	Paws	Лапи
341.	Red rock crab	Червоний кам'яний краб
342.	Stingrays	Скати
343.	Demoiselle fish	Двоплямисті рибки
344.	Thimble jellyfish	Медуза португальський кораблик
345.	Razorfish	Рибки
346.	Nurse shark	Носата акула
347.	Bottlenose dolphin	Пляшконосий дельфін
348.	Tulip snail	Слимак
349.	Giant horse conch	Велетенський молюск
350.	Hermit crabs	Рак-самітник
351.	Terapon	Терапон
352.	Snapper	Луціани
353.	Brine shrimp	Креветки
354.	Brine flies	Морські мухи

355.	Caribbean flamingo	Карибський фламінго
356.	Christmas island crabs	Краб з острова Різдва
357.	Marine iguanas	Морські ігуани
358.	Lizards	Ящірки
359.	Cold-blooded	Холонокровні
360.	Galapagos hawk	Галапагоський яструб
361.	Frigatebirds	Фрегати
362.	Waved albatross	Хвилясті альбатроси
363.	Green turtles	Зелені черепахи
364.	Flat-backed turtles	Черепахи з плоскими спинами
365.	Salt-water crocodiles	Морські крокодили
366.	Night herons	Нічні чаплі
367.	Pelicans	Пелікани
368.	Jabiru storks	Лелеки
369.	Capelin	Мойва
370.	Eagles	Орли
371.	Great auk	Безкрилі великі гагари
372.	Sand eel	Піщані вугри
373.	Puffins	Гагарки
374.	Tufted puffins	Чубаті гагарки
375.	Horned puffins	Рогаті гагарки
376.	Steller's sea eagle	Морський орел Стеллера
377.	Kittiwake	Птаха
378.	Falcon	Сокіл
379.	Crested auklets	Чубаті гагарки
380.	Starlings	Шпак
381.	Ravens	Ворони
382.	Peregrines	Сапсани
383.	Southern sea lion	Південний морський лев
384.	Swallows	Ластівки
385.	Prions	Прайони
386.	Thin-billed prions	Тонкокрилі прайони
387.	Black bear	Чорний ведмідь
388.	Wolves	Вовки
389.	Warm-blooded	Теплокровні
390.	Elephant seal	Слонові тюлені
391.	Tusk fish	Губан
392.	Plumage	Оперення
393.	Fledglings	Пташенята
394.	Mobula rays	Скати Мобула

395.	False killer whales	Псевдокосатки
396.	Species	Види
397.	Giant wrasse	Великі губанові риби
398.	Kobudai	Кобудай
399.	Enzyme	Ферменти
400.	Hormones	Гормони